

HELSINGIN YLIOPISTO

Opiskelijapalaute

Opintoasiaintoimikunnan palautejaoksen
loppuraportti

2010

Julkaisija:

Rehtorin kanslia, tutkimus- ja opintoasiat
Helsingin yliopisto

Tekijät

Helsingin yliopiston opintoasiaintoimikunnan palautejaos
Marja Venna ja Taina Kaivola (2010; toim.).

Tiivistelmä

Helsingin yliopiston opintoasiaintoimikunta asetti syksyllä 2007 palautejaoksen, jonka tehtäväksi määriteltiin opiskelijapalautteen käytön tehostaminen opetuksen ja ohjauksen laadun kehittämisen yhteydessä. Tässä loppuraportissa tarkastellaan opiskelijapalautteen keräämiseen, hyödyntämiseen ja dokumentointiin liittyviä näkökohtia, joista palautetiedon käsitteleminen ja tietosuojan huomiointi ovat keskeisiä. Lopuksi kootaan yhteen tietoja toimenpiteistä ja päätöksistä, joita kauden aikana on tehty yliopistotasolla. Myös laitosten parhaisiin käytänteisiin katsahdetaan ja esitetään jaoksen suositukset alkaneelle toimintakaudelle.

Julkaisun nimi:

Opiskelijapalaute. Opintoasiaintoimikunnan
palautejaoksen loppuraportti 2010

Julkaisun laji:

Moniste

Kokonaissivumäärä:

57

Kieli:

suomi

Sisältö

1. Johdanto	1
2. Opiskelijapalaute osana yliopiston laatujärjestelmää	2
2.1 Palautteen monet väylät.....	2
2.2 Palautesykli ja opetussuunnitelmatyö.....	5
3. Opiskelijapalautteen nykytila ja kehittämishaasteet	7
3.1 Kartoitus tiedekuntien palautekäytännöistä, -työkaluista ja vastuuhenkilöistä	7
3.2 Tiedekuntakierros sekä tilaisuudet ja seminaarit.....	9
3.4 Yliopiston keskitetyt palautevälineet	11
3.5 Esimerkkejä tiedekuntien palautekäytännöistä	14
3.6 Opiskelijapuheenvuoroja palautteesta.....	29
4. Opetuksen palautejärjestelmä yliopiston kehittämiskohteena	33
5. Ohje ja suositukset opiskelijapalautteen keruuseen.....	34
5.1 Helsingin yliopiston ohje opiskelijapalautteen keruusta ja hyödyntämisestä	34
5.2 Palautejaoksen suositukset.....	35
LIITE 1. Helsingin yliopiston strategian ja opetuksen ja opintojen toimenpideohjelman linjaukset 2010–2012	39
LIITE 2 Opiskelijapalautteen keruu ja käsittely. Helsingin yliopiston ohje	
LIITE 3 Yliopiston yhteiset palautekysymykset	

1. Johdanto

Opintoasiaintoimikunta perusti palautejaoksen kaudelle 2007–09 edistämään yliopiston opiskelijapalautejärjestelmän kehittämistä. Jaoksen tehtäväksi määriteltiin:

- Palautekäytäntöjen kehittämisen koordinointi ja systematisointi, erityisesti palautteen tuottaman tiedon hyödyntämisen kannalta on tärkeää palautekulttuurin kehittäminen koko yliopistossa.
- Opiskelijapalautejärjestelmän näkyväksi tekeminen: tiedotus ja tilaisuuksien järjestäminen
- Opetuksen ja opintojen kehittämisohjelman linjausten toteutuksen seuranta

Jaos täsmensi omalta osaltaan toimeksiantoaan siten, että sen näkemyksen mukaan on hedelmällisempää puhua palautekulttuurin kehittämisestä kuin palautejärjestelmän kehittämisestä.

Palautejaoksen jäsenet

Pedagoginen yliopistonlehtori Taina Kaivola (puheenjohtaja), matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, Opintoasiaintoimikunnan jäsen (2007–2009)

Sovellutussuunnittelija Katja Arstio, kehittämisosasto, opiskelijarekisteri

Yhteyspäällikkö Mika Tuuliainen (–30.9.2009), kehittämisosasto, urapalvelut

Yhteyspäällikkö Merja Enkovaara-Pälvi (1.10.2009–), kehittämisosasto, urapalvelut

Varadekaani Jouni Hirvonen, farmasian tiedekunta

Opintoasioiden päällikkö Mervi Palva (1.10.2008–), teologinen tiedekunta

Opintoasioiden päällikkö Minna Kaartinen-Koutaniemi (–30.09.2008), humanistinen tiedekunta

Valtiotiet. yo. Janne Keränen, valtiotieteellinen tiedekunta, Opintoasiaintoimikunnan varajäsen (2007–2009)

Yliopistonlehtori Hannu Pietiäinen, biotieteellinen tiedekunta, Opintoasiaintoimikunnan jäsen (2007–2009)

HuK Rita Jailo (1.3.2008–), korkeakoulupoliittinen sihteeri, HYY

Yliopistonlehtori Kimmo Suomalainen, lääketieteellinen tiedekunta

Käyt. yo. Anne Sinkkonen (–30.12.2007), käyttäytymistieteellinen tiedekunta

Suunnittelija Marja Venna (sihteeri), kehittämisosasto, opintoasioiden yksikkö.

Tässä loppuraportissa tarkastelemme opiskelijapalautteen keräämiseen, hyödyntämiseen ja dokumentointiin liittyviä näkökohtia, joista tietosuojan huomioonottaminen ja palautetiedon käsitteleminen ovat keskeisiä. Myös laitosten hyviä käytänteitä ja opiskelijoiden kokemuksia palauteasioista kuvataan. Jaoksen suositukset alkaneelle hallintokaudelle nimetään toiminnan tueksi. Lopuksi kootaan yhteen tietoja toimenpiteistä ja päätöksistä, joita päättyneen kauden aikana on tehty yliopistotasolla palautekulttuurin kehittämiseksi Helsingin yliopistossa.

2. Opiskelijapalaute osana yliopiston laatu järjestelmää

Yliopistoille on yliopistolaissa asetettu velvollisuus arvioida koulutustaan. Opiskelijapalautteen keruu on osa yliopiston itsearviointia ja opetuksen kehittämistä. Toimiva opiskelijapalautejärjestelmä on keskeinen osa koulutuksen laadunhallintajärjestelmää.

Opiskelijapalaute, palautteen keruu ja sen hyödyntäminen on noussut esiin viime vuosina useilta eri tahoilta. Bolognan prosessin yksi tavoite on ollut kehittää yliopistojen laadunvarmistusjärjestelmiä, siten että ne muodostavat kiinteän osan yliopistojen toimintaa. Korkeakoulujen arviointineuvoston (KKA) tehtävänä on auditoida määräajoin korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmiä.

Helsingin yliopiston laatu järjestelmä auditoitiin loppuvuodesta 2007. Auditoinnin loppuraportin johtopäätöksissä esitetään kehittämissuosituksena että yliopiston tulisi systematisoida opiskelijapalautteiden käsittely ja hyödyntäminen sekä varmistaa palautteen pohjalta tehtyjen kehittämistoimenpiteiden dokumentointi.

Helsingin yliopiston vuonna 2008 toteutetun koulutuksen johtamisen arvioinnin yliopistotason toimenpidesuosituksissa todetaan yliopiston tasolla tiedontuotannosta, tiedon hyödyntämisestä ja laadunvarmistuksesta mm. seuraavaa:

- o Rekisterien (esim. Oodi, Ilmi), arviointien, auditointien ja muulla tavoin tuotettujen tietojen analysointia, yhdistämistä ja hyödyntämistä tulee parantaa.
- o Yliopiston tulee hyödyntää aiempaa tehokkaammin laadunvarmistuksen, arviointien ja auditointien yhteydessä tuotettu tieto. Tiedon tulee olla myös laajasti tiedekuntien ja laitosten saatavilla.

Samanaikaisesti, kun yliopistoilta odotetaan opiskelijapalautejärjestelmän kehittämistä sekä tuotettujen tietojen analysointia ja hyödyntämistä, ovat tietosuojaan liittyvät kysymykset nousseet entistä ajankohtaisemmiksi. Tietosuojavaltuutetun 2008 julkaisema ohjeistus "Henkilötietojen kerääminen koulutuksen itsearviointiin liittyvissä kysymyksissä, (Hyvä tietää 1/2008) velvoittaa huomioimaan tietosuojaan liittyvät kysymykset opiskelijapalautetta kerätessä ja sitä ohjeistettaessa. Tietosuojavaltuutetun ohjeistus on laadittu organisaatioiden (esim. yliopistot, tiedekunnat, laitokset) itsearviointiin koskevan palautteen keruun tueksi.

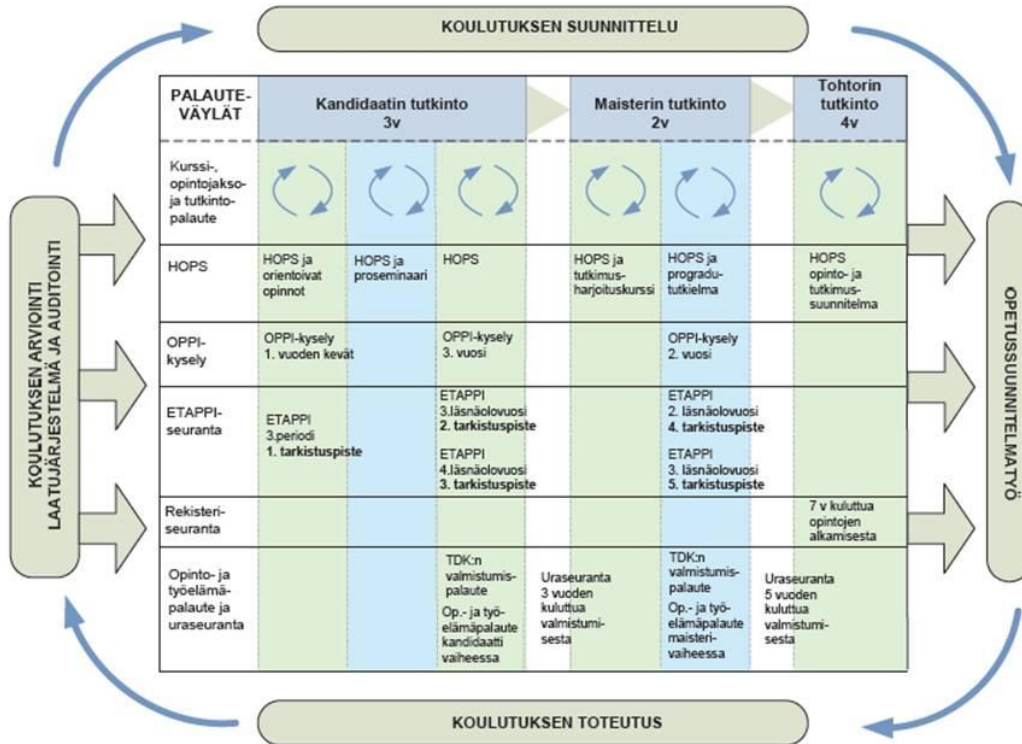
Seuraavassa kuvataan yliopiston eri tasoilla hyödynnettävää palautetta ja käytössä olevia keruuväyliä ja työkaluja.

2.1 Palautteen monet väylät

Palautteen kerääminen opiskelijoiden opintojen etenemisestä on oleellinen osa laadukasta yliopisto-opetusta. Yliopistossa on monta väylää, joista saadaan opiskelijapalautetta ja tietoa opiskelijan opintojen kulusta (ks. kuva 1). Yliopisto on monitasoinen organisaatio, jossa voidaan erottaa yliopisto-, tiedekunta-, laitos- ja oppiainetasot. Samoin myös yliopiston palautejärjestelmää on luontevaa tarkastella näiden tasojen kautta. Palaute voi olla organisaation saamaa palautetta

koulutuksesta ja sen laadusta, oppiaineen osalta palaute voi koskea opetuksen sisältöjä, opettajan ja opiskelijan osalta opetusta ja oppimista sekä opetuksen linjakkuutta. Kaiken palautteen tulisi kuitenkin tähdätä opetuksen kehittämiseen.

OPISKELIJAPALAUTE JA OPISKELUPROSESSIN SEURANTA HELSINGIN YLIOPISTOSSA

Kuva 1. Opiskeluprosessi ja palauteväylät.

Yliopistotaso

Yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan ja niiden vaikuttavuutta. Käytännössä yliopisto saa toiminnastaan palautetta useiden eri kanavien kautta: arviointien, auditointien, tulosneuvottelujen sekä toiminnanohjauksen välityksellä. Yliopiston laadunhallinta on toisaalta takautuvaa ja toisaalta tulevaisuuteen suuntautuvaa. Saamansa palautteen ja kehittämissuositusten perusteella yliopisto kehittää toimintaansa mm. toiminnanohjauksen ja strategian avulla.

Helsingin yliopiston strategia linjaa koulutuksen keskeiset lähtökohdat ja niitä tarkennetaan opetuksen ja opintojen toimenpideohjelmassa, johon valitaan suunnittelukauden keskeiset kehittämiskohteet. Lisäksi siinä on esitetty konkreettiset opetusta koskevat toimenpiteet, vastuut ja resurssit. Toimenpideohjelman, sekä tiedekuntien tavoiteohjelmien toteutumista seurataan osana toiminnanohjausprosessia:

1. Opiskelupalautetta keräävät yksikön opetuksesta vastaavat tahot: yksittäiset opettajat, laitos tai oppiaine. Palautetta kerätään suullisesti, paperi- tai sähköisellä lomakkeella.

Palautteen tavoitteena on yksikön opetuksen kehittäminen. Palautteesta laaditaan yhteenveto laitos- tai tiedekuntatason käyttöön.

2. Henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS) on opintojen suunnittelun ja ohjauksen väline, jonka avulla edistetään opiskelijan opiskeluprosessin hallintaa. Tavoitteena on, että opintosuunnitelmaa muokataan koko opintojen ajan yhdessä ohjaajien kanssa. Opettajan ja opiskelijan välisessä vuorovaikutuksessa kumpikin osapuoli saa palautetta opetuksesta ja oppimisesta.
3. Yliopistossa on käytössä ns. Etappi-seuranta, jolla pyritään tukemaan opiskelua ja edistämään tutkintojen valmistumista. Etappi muodostuu viidestä tarkistuspisteestä. Tarkistuspisteessä otetaan yhteyttä niihin opiskelijoihin, joilla ei ole kertynyt opiskelijarekisteriin etenemistavoitteen mukaista määrää opintopisteitä tai jotka eivät ole suorittaneet tutkintoaan tavoiteajassa. Opintojen etenemistä tuetaan opintosuunnitelman ja ohjauksen avulla.
4. Etapin seurantapisteidensä lisäksi jatko-opiskelijoiden etenemistä seurataan erillisellä viivästyneiden poiminnalla 7 vuotta opintojen alkamisen jälkeen.
5. Yliopistosta valmistuneilta kerätään tiedekunnittain systemaattisesti palautetta, samaten työelämässä olevilta kerätään säännöllisesti palautetta (Opinto- ja työelämäpalaute kandidaatti- ja maisterivaiheessa ja uraseuranta 3 vuotta kandidaattiopintojen päättymisen jälkeen sekä 5 vuotta maisteriopintojen päättymisen jälkeen). Tuloksista laaditaan raportit tiedekuntien käyttöön.
6. Oppi-kyselyn tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millä tavoin yliopisto-opiskelijoiden syväsuuntautunutta oppimista voidaan parhaiten tukea koko opiskelun ajan. Opiskelijat vastaavat kyselyyn ensimmäisen, kolmannen ja viidennen opiskeluvuoden aikana. Osassa tiedekuntia kyselyä käytetään osana opiskelijan HOPS-prosessia. Kyselyn tuloksia on myös mahdollisuus hyödyntää Etappi-seurannan tukena.

Tiedekunta-, laitos- ja oppiainetaso

Tiedekunta vastaa myöntämiensä tutkintojen laadusta ja sovittujen tulosten saavuttamisesta sekä resurssien tarkemmasta kohdentamisesta ja priorisoinnista. Laitos /oppiaine vastaa oman alansa opetuksen ja opintosuoritusten laadusta, johon liittyy opetussuunnitelmien laadinta, oppimistavoitteiden asettaminen ja oppimistulosten alakohtaiset arviointikriteerit ja -menetelmät sekä opettajien pätevyys ja osaaminen. Opettaja vastaa opetustilanteen laadusta ja oppimisen arvioinnista osana opetustehtävää.

Yliopistossa on tarjolla useita väyliä saada tietoa opiskeluprosessista ja sen etenemisestä. Tiedekunnan, laitoksen, oppiaineen ja yksittäisen opettajan keräämän palautteen lisäksi palautetta kertyy muun muassa henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS), Etappi-seurannan, työelämä- ja uraseurantapalautteen sekä OPPI-kyselyn välityksellä. Näistä eri kanavista saadun tiedon tulisi kumuloitua opetussuunnitelmatyöhön toimivan palautesyklin myötä.

Useimmissa yksiköissä ja oppiaineissa kerätään palautetta opiskelijoiden kokemuksista ja oppimistuloksista. Palautetieto sisältää yleensä opiskelijoiden näkemyksiä oppimisesta ja opetukses-

ta, mutta myös monenlaisista opiskelun tukitoiminnoista ja opiskeluympäristöistä, kuten kirjastoista ja tietokonehuoneista, luentosaleista, laboratorioista, yhteistiloista ja yliopistorakennuksista, terveydenhuollosta ja muista opiskelijapalveluista sekä opiskelun ulkoisista edellytyksistä. Opiskelijapalautetta kertyy monin tavoin esimerkiksi epämuodollisissa keskustelutilaisuuksissa ja tapaamisissa. Opetuksen kehittämisen työryhmissä on mukana opiskelijoiden edustajia, joiden tehtävänä on vuorovaikutuksen ohella toimia viestin välittäjinä eri ryhmien välillä. Useimmiten palautetta kerätään lomakkeiden avulla joko sähköisesti tai paperilla.

Vuoden 2010 alusta alkaen yliopiston organisaatorakenne on muuttunut perusteellisesti monessa tiedekunnassa. Tämän takia on tarkistettava työnjakoa ja vastuita opiskelijapalautteen keruussa ja hyödyntämisessä. Lisäksi on varmistettava, että opiskelijapalautteen keruun ja käytön resurssit ovat riittävät.

2.2 Palautesykli ja opetussuunnitelmatyö

Palautesykli sisältää palautteen suunnittelun, keruun, käsittelyn, analysoinnin, hyödyntämisen, tuloksista tiedottamisen ja lopuksi sen vaikuttavuuden arvioinnin.

Lee Harvey (2003) on kuvannut palautteen käsittelyn vaiheita prosessina, joka liittyy oleellisesti osana opetuksen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin sykliin ja sitä kautta opetussuunnitelmatyöhön. Palautteen keräämisen sykli alkaa opintojaksojen suunnittelusta. Palautetiedon kannalta tärkeintä on, että kyseiselle opintojaksolle on määritetty selkeät oppimistavoitteet. Palautetiedon tehtävänä on antaa tietoa siitä, miten asetetut tavoitteet ovat opiskelijoiden kannalta katsoen toteutuneet. Toisena vaiheena on palautteen keruu. Palautesyklin kolmas vaihe koostuu palautelomakkeilla kerättävän arviointitiedon analysoinnista ja raportoinnista.

Seuraavaksi mahdollisesti useista oppiaineista saaduista palautteista koottua tiivistettyä palautetietoa sisältäviä raportteja käsitellään oppiaineissa. Tästä ovat vastuussa yksikön opetuksesta vastaava johtaja, opetuksen kehittämistyöryhmä ja muut vastuuhenkilöt, kuten aineryhmien johtajat. Tehtyjen johtopäätösten perusteella arvioidaan, millaisia toimenpiteitä opetussuunnitelmatyössä on aloitettava saadun palautetiedon perusteella seuraavana lukuvuonna. Viimeiseksi palautetiedon syklissä muodostavat opetuksen kehittämisen suunnitelman laatiminen sekä päätettyjen toimenpiteiden toteuttaminen. Palautetiedon hyödyntämisen kannalta oleellinen tekijä syklin loppuvaiheessa on kertyneistä kokemuksista ja saaduista tuloksista tiedottaminen yksikön sisällä ja ulkopuolella. Erityisesti opiskelijoille tulee tiedottaa palautteen vaikutuksista.

Kun palautetietoa kerätään opintojakson aikana ja edellisen kurssin vastapalaute annetaan juohavasti osana kurssia opiskelijat näkevät konkreettisesti, miten palautetta käytetään hyödyksi opetuksen sisällöissä ja järjestelyissä. Kun tarkastellaan yllä kuvatun kaltaista sykliä, jonka kesto aineiston käsittelyineen kestää vähintään puoli vuotta, on selvää että prosessin myötä tapahtuneet muutokset näkyvät vasta seuraavaan lukuvuoden opetusohjelmassa. Palautesyklin alkaessa motivoinnista opiskelijapalautteen antamiseksi on huolehdittava joka kerta uudelleen ja uudelleen. Vastapalautteen antamisen jatkuvuus vuodesta toiseen lisää kaikkien osapuolten luotta-

musta siihen, että opiskelijapalautteeseen suhtaudutaan vakavasti ja arvostavasti, ja että sen hyödyntäminen on osa yksikön vakiintuneita käytänteitä.

3. Opiskelijapalautteen nykytila ja kehittämishaasteet

Jaoksen toiminnan tavoitteeksi määriteltiin palautekulttuurin ja palautekäytäntöjen kehittäminen, palautteen näkyväksi tekeminen, opetuksen ja opintojen kehittämisohjelman linjausten toteutuksen seuranta sekä tulevan suunnittelukauden strategisiin valintoihin vaikuttaminen. Jaos järjesti useita tilaisuuksia, joissa käsiteltiin opiskelijapalautteeseen liittyviä kysymyksiä mm. palautesykliä ja tiedekuntien hyviä käytänteitä sekä tietosuojakysymyksiä. Jaoksen toiminta jakautui kolmeen kokonaisuuteen: kartoitus, tiedekuntakierros ja keskustelutilaisuudet sekä analyysi.

Palautejaos aloitti kartoittamalla tiedekuntien palautekäytäntöjä, käytössä olevien palautetyökaluja, tiedekuntien ja laitosten palautevastuuhenkilöitä. Vararehtorin ja palautejaoksen tekemän tiedekuntakierroksen tavoitteena oli käynnistää keskustelu tiedekuntien ja laitosten palautekäytännöistä ja kartoittaa tiedekuntien näkemyksiä palautekulttuurin kehittämistä varten. Tässä yhteydessä järjestettiin myös ohjaus- ja palautetilaisuus, jossa tarkasteltiin palautteen keruuta koko opiskeluajan mittaisena prosessina, johon kuuluvat kurssipalautteen lisäksi mm. Oppikysely, Etappi-seuranta ja opinto- ja työelämäpalaute. Tavoitteena oli myös työstää seuraavan suunnittelukauden strategian ja opetuksen ja opintojen toimenpideohjelman laadintaa. Tiedekuntakierroksen päätteeksi järjestettiin yhteenvetotilaisuus, jossa esiteltiin tiedekuntien hyviä käytäntöjä sekä esiin nousseita haasteita. Tavoitteena oli muodostaa yhteinen näkemys palautekulttuurin kehittämisestä ja tarpeellisista konkreettisista toimenpiteistä.

3.1 Kartoitus tiedekuntien palautekäytännöistä, -työkaluista ja vastuuhenkilöistä

Helsingin yliopiston palautekäytäntöjä selvitettiin v. 2004 koulutuksen kansainvälisen arvioinnin suositusten seurauksena. *Ei kai palautetta turhaan kerättäisi* -selvityksessä¹ tarkasteltiin opiskelijapalautekäytäntöjä yliopistossa opetusta antavien laitosten johtajien, opetushenkilöstön ja opiskelijoiden kannalta katsoen. Kartoitus toi esille opiskelijapalautteeseen liittyviä näkökohtia lähinnä laitostasolla. Laitoksilla kerätään varsin säännöllisesti palautetta opetuksesta ja kursseista eri menetelmillä.

Palautteen käsittelytavat vaihtelivat laitoksittain. Yleisintä oli palautteen käsittely opetushenkilöstön kesken. Noin kolmasosa opettajista ilmoitti käsittelevänsä palautetta yhdessä opiskelijoiden kanssa. Vastanneista opiskelijoista noin 70 prosenttia ei tiennyt tai osannut sanoa, missä kerättyä opiskelijapalautetta käsitellään. Laitoksen palautejärjestelmä miellettiin käytössä oleviksi palautelomakkeiksi. Systemaattista palautteenkeruuta ei nähty prosessina, jonka avulla saadaan tietoa opetuksen kehittämisen, päätöksenteon tai toiminnan ohjauksen tueksi. Opiskelijapalautetta kerrottiin hyödynnettävän opetuksen kehittämisessä, mutta käytännöt olivat kirjava.

¹ Marja Venna (2005; toim.). *Ei kai palautetta turhaan kerättäisi*. Helsingin yliopiston hallinnon julkaisuja 1/2005.

Palautejaoksen toimesta tehtiin pienimuotoinen palautekartoitus keväällä 2008. Se koski tiedekuntien ja laitosten palautekäytäntöjä ja käytössä olevia palautetyökaluja (PalauteOodi, e-lomake, omat sovellukset, muut sähköiset ja paperilomakkeet). Lisäksi kysyttiin mm. tiedekuntien ja laitosten tai yksiköiden palautteenkeruun vastuuhenkilöistä ja heidän tehtävistään, miten saatua palautetta käsitellään ja hyödynnetään, miten opiskelijoille tiedotetaan saadusta palautteesta ja vaikutuksista sekä miten yksiköissä palauteasioihin perehdytetään, miten yksikkö oli ohjeistanut palautekäytäntöjen keruuta ja oliko yksikössä tehty suunnitelmaa käytäntöjen kehittämiseksi. Lopuksi tiedusteltiin, mitä terveisiä tiedekunnilla ja laitoksilla on koko yliopiston palautekäytäntöjen kehittämiseksi.

Kaikki tiedekunnat vastasivat kyselyyn. Laitosten (sis. osittain myös oppiaineita) vastausprosentti jäi alhaisemmaksi, joidenkin tiedekuntien osalta yksikään laitos ei vastannut. Osittain tämä selittyy sillä, että niissä tiedekunnissa, joissa on nimetty tiedekunnan tasolla vastuuhenkilö, tämä oli vastannut koko tiedekunnan puolesta. Näin ollen laitostason vastaukset pätevät vain vastauksia antaneisiin laitoksiin, eikä niiden perusteella voida tehdä kaikkia laitoksia koskevia johtopäätelmiä.

Vastausten pohjalta voidaan tehdä seuraavia päätelmiä:

- Tiedekuntien käytännöt poikkeavat toisistaan melko paljon. Kaikissa tiedekunnissa oli määriteltävy vastuutaho ja lähes kaikissa tiedekunnissa oli myös erikseen nimetty vastuuhenkilö. Osassa tiedekuntia on palautevastaava tai -koordinaattori, joissain tiedekunnissa laitokset vastaavat itsenäisesti palautteen keruusta ja käsittelystä.
- PalauteOodi on käytössä kattavasti muutamassa tiedekunnassa. Kaikkiaan PalauteOodin käyttö on yliopistossa vielä melko vähäistä. Käyttöoikeuksia PalauteOodiin on paljon, mutta aktiivisia käyttäjiä vähemmän. Samaten käytössä olevia palautelomakkeita on runsaasti, mutta näyttää siltä, että ne keskittyvät samoihin tiedekuntiin ja samoille laitoksille ja opettajille. PalauteOodia käytti noin 10 prosenttia vastanneiden joukosta².
- Omia sähköisiä sovelluksia on käytössä yli 20 prosentilla tiedekunnista ja laitoksilta.
- Paperilomakkeita ilmoitti käyttävänsä palautetta kerätessä noin 40 prosenttia vastanneista.
- Muita järjestelmiä käytetään, koska palautteen kerääminen PalauteOodia käyttäen ei ole parantanut vastausaktiivisuutta ja vastausten laatua. Useilla laitoksilla on pääsääntöisesti käytössä e-lomake kurssipalautetta kerätessä.
- OPPI-kyselyä käytetään, mutta sen systemaattinen hyödyntäminen on alkuvaiheessa.

Vaikka kartoituksen kattavuus jäi osittain vaillinaiseksi, tulokset vahvistavat aikaisempaa käsitystä hajanaisista palautekäytännöistä ja siitä että tiedekuntien ja laitosten palautetiedon hyödyntäminen ei ole systemaattista, eikä saadusta palautteesta tiedoteta opiskelijoille. Vastauksista vahvistuu käsitys, että opiskelijat eivät ole innokkaita vastaamaan, koska ei ole tietoa, missä ja miten vastauksia käytetään.

² Sittemmin PalauteOodin käyttöoikeuksia on tarkistettu ja määriteltä uudelleen.

3.2 Tiedekuntakierros sekä tilaisuudet ja seminaarit

Osana opetustoiminnan johtamista opetuksesta vastaava vararehtori on tehnyt yhdessä keskushallinnon virkamiesten kanssa vierailuja tiedekunnissa ja eräissä erillisissä laitoksissa. Tilaisuudet ovat olleet vapaamuotoisia ja niitä on järjestetty tarpeen mukaan. Viime vuosina teemoja ovat olleet Bolognan prosessi, jatkokoulutus, sekä strategian ja kehittämisohjelman toteutuminen. Vuonna 2009 tiedekuntavierailujen aiheena oli palautekulttuurin kehittäminen.

Palautejaoksen ja vararehtorin tiedekuntakierros kevättalvella 2009 koski tiedekuntien (mukaan lukien Svenska social- och kommunal högskolan) palautekäytäntöjä, opiskelijapalautteista ja -järjestelmistä kertyvää tietoa ja sen käsittelyä tiedekunnassa ja laitoksilla. Samaten tavoitteena oli keskustella laajemmin tiedekunnan palautekulttuurista, saada tietoa tiedekuntien palautteen keruun ja käsittelyn vahvuuksista ja kehittämistarpeista sekä niistä odotuksista, jotka kohdistuvat koko yliopiston palautekulttuurin kehittämiseen. Kierroksen päätteeksi järjestettiin kaikille yhteinen tilaisuus: Palautejärjestelmää kehittämässä – tiedekuntien hyvät käytänteet (2.4.2009). Tapahtuman tavoitteena oli kokemuksen ja käytänteiden jakaminen sekä yhteisen näkemyksen muodostaminen yliopiston palautejärjestelmästä niiden kysymysten pohjalta, jotka nousivat esiin tiedekuntakierrokselta.

Opiskelijapalaute- ja tietosuojatilaisuudessa (17.2.2010) käsiteltiin sekä opiskelijapalautteen keräämisen ja käsittelyn tietosuojaa että rekisteriselosteeseen liittyviä kysymyksiä. Tilaisuudessa tarjottiin tiivis tietopaketti yliopiston keskitetysti tarjolla olevista palautetyökaluista ja tukipalveluista sekä tietosuojasta. Iltapäivän työpajoissa ratkottiin palautetiedon käsittelyyn liittyviä käytännön ongelmia. Esimerkiksi, miten toimia yksiköissä, joiden tulee luoda erillinen rekisteriseloste.

3.3 Tilannekatsaus

Yliopiston jo 1990-luvulla tekemä peruslinjaus määrittelee, että tiedekuntien omat palautejärjestelmät palvelevat parhaiten erilaisten tiedekuntien ja oppiaineiden tarpeita, on ohjannut palautejaoksen toimintaa. Jaoksen tavoitteena on ollut nostaa esiin keskeisiä kysymyksiä, jotka edesauttavat kattavan ja systemaattisen palautejärjestelmän kehittymistä tiedekunnissa: mitä palautetietoa tiedekunnassa kerätään, miten tiedekunnassa kerättyä palautetietoa analysoidaan ja hyödynnetään, kuka vastaa palautetiedon keruusta ja analysoinnista, miten palautteen vaikutavuudesta tiedotetaan. Keskeistä palautekäytäntöjen kehittämisessä on palautemekanismin tekeminen näkyväksi yksikön toiminnassa.

Palautteen keruun koordinaatio ja käsittely tiedekunnissa

Suurin osa tiedekunnista on vakiinnuttanut palautekäytäntöjään ja sopinut jonkinlaisesta palautteiden käsittelystä. Tiedekunnat jakautuvat palautteen koordinaation ja käsittelyn osalta karkeasti jaoteltuna kolmeen ryhmään:

- Tiedekuntatasolta koordinoidaan palautteen keruuta. Palautteen keruulle on muodostunut vakiintuneet käytännöt ja vastuutahot on selkeästi määritelty. Näissä tiedekunnissa kerätään

myös palautetta laajemmista opintokokonaisuuksista tai -jaksoista. Palautetietoa hyödynnetään koko tiedekunnan opetussuunnitelmatyössä.

- Tiedekunta on päättänyt, että laitokset vastaavat itsenäisesti palautteen keruusta. Palautteen keruun käytännöt ja vastuutahot eroavat laitoksilla. Palautetta ei välttämättä käsitellä lainkaan tiedekuntatasolla tai sitä käsitellään tiedekuntatasolla erityisissä pulmatilanteissa opetuksen kehittämissyöryhmissä.
- Osassa tiedekuntia päätöstä palautteen keruun koordinaatiosta ei ole tehty, vaan käytäntö on muotoutunut ajan myötä. Useimmiten laitosten palautekäytännöt ovat sellaisia, että laitokset ja oppiaineet vastaavat palautteen keruusta ja saatua palautetta ei käsitellä muualla.

Palautetta kerätään monella tavalla

Palautetta on kerätty aina ja sitä saadaan yliopistossa useita eri väyliä pitkin. Opetuksesta kerätty palaute ja palautelomake ovat vain yksi niistä. Opintojen aikana palautetta kertyy muun muassa Hopsien (henkilökohtainen opintosuunnitelma), Etappi-seurannan, jatko-opintojen rekisteriseurannan, OPPI-kyselyn, opinto- ja työelämäpalautteen, urapalautteen, tiedekuntien valmistuspalauteen, ja muun yksikön tiedon keruun välityksellä. Osassa tiedekuntia opiskelijoiden ainejärjestöjen edustajilla on myös aktiivinen rooli sekä opiskelijapalautteen keruussa ja käsitelyssä että palautteen antamisessa.

Palautteen keruusta saadaan täysi hyöty yliopistossa vasta kun systemaattisista palautekäytännöistä tulee osa laitoksen ja yksiköiden arkea. Palautejakson järjestämässä yliopiston ohjaus- ja palauteseminaarissa 10.9.2008 puhunut professori Lee Harvey (Copenhagen Business School)³ korosti, että opiskelijapalaute on voitava integroida osaksi laitoksen sisäistä kehittämis- ja arviointitoimintaa. Opiskelijat turtuvat palautteen antoon, jos mitään osoituksia kehityksestä ei palautteen pohjalta tapahdu. Palautetta voidaan käyttää tehokkaasti vasta, kun on jatkuva sykli analysoinnin, raportoinnin, toiminnan, tiedottamisen ja palautteen välillä. Opiskelijapalaute on aina palautetta opiskelijan omasta oppimiskokemuksesta ja siten aina luonteeltaan subjektiivista. Palautetta käsiteltäessä ja tulkittaessa tulisi siten tutkivan ja analyyttisen otteen painottua. Parhaimmillaan opiskelijapalautteen tulisi vaikuttaa yliopiston organisaatioon kokonaisuudessaan, palvella perustehtävien tarkoituksenmukaista toteuttamista sekä kehittämistoimintaa.

Palautteen käsittelyn käytännöt vaihtelevat tiedekunnissa. Tiedekuntatasolla on palaute- tai opetuksen kehittämisyöryhmiä, joissa käsitellään palautteesta tehtyjä yhteenvetoja. Laitostasolla yhteenvetoja käsitellään opetuksen kehittämissyöryhmissä, laitos- tai opettajien kokouksissa. Palauteasioita käsitellään myös tiedekunnan tai laitoksen kehittämispäivillä. Palautteiden yhteenvedot voivat myös löytyä mapista kahvihuoneen pöydällä.

Ideaalitilanteessa opiskelijapalautetta käsitellään osana opetussuunnitelmatyötä ja palautteesta tehtyjä yhteenvetoja käsitellään pääainetoimikunnissa tai muissa vastaavissa ryöryhmissä, joissa on jäsenenä pääaineen professori, opettajat ja opiskelijat.

³ ks. Harvey, L. (2003). Student Feedback. Editorial. Quality in Higher Education, 9 (1), pp. 3–20.

Kaiken kaikkiaan palautetiedon systemaattisessa hyödyntämisessä on puutteita. Tiedekunnissa pohdittiin mm. se miten palautetietoa ja siitä koostettuja yhteenvetoja pitäisi käsitellä tiedekuntatason opetuksen kehittämissäryhmissä. Palautemappien ja yhteenvetojen säilyttäminen kahvihuoneen mapissa ei mahdollisesti täytä tietosuojan edellyttämiä kriteereitä.

Toimiva palautesykli pitää sisällään opiskelijoiden antaman palautteen integroimisen osaksi yksikön sisäistä kehittämis- ja arviointitoimintaa. Usein jää helposti epäselväksi, mitä vaikutuksia palautteella on opetuksen suunnitteluun ja järjestämiseen käytännössä.

Tiedekuntien palautetiedon yhteenvedot

Palauteprosessit tuottavat jatkuvaa tietovirtaa. Jotta tämä tieto hyödyttäisi opetussuunnitelmatyötä laajemmin, tarvitaan tiedekunta- tai yksikkötasoisia yhteenvetoja. Yhteenvedojen perusteella voidaan seurata mm. opiskeluprosessin kehitystä ajallisesti esimerkiksi tiedekunnan sisällä sekä verrata tilannetta yksiköiden välillä. Myös yliopistotason johtopäätösten ja analyysin tekemistä varten tarvitaan yhteenvetoja yksiköiden yhteenvedoista.

3.4 Yliopiston keskitetyt palautevälineet

Tarkasteltaessa palautekäytäntöjen ja -järjestelmän kattavuutta on hyvä muistaa, että yliopistossa kaikilta opiskelijoilta on mahdollisuus koota yhtenäisellä tavalla palautetta neljästä aihepiiristä: 1) OPPI-kysely, 2) Etappi-seuranta, 3) opinto- ja työelämäpalaute, 4) tieto ja viestintäteknisten taitojen arviointi. Yliopistossa tuetaan keskitetysti WebOodin palautetyökalun PalauteOodin käyttöä, lisäksi E-lomake on yliopistolaisten käytössä. Pedagogisten yliopistolehtorien verkosto on laatinut yhteiseen käyttöön palautekysymyslomakkeen.

OPPI-kysely

OPPI-kyselyn tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, millä tavoin yliopisto-opiskelijoiden syväsuuntautunutta oppimista eli ymmärrykseen ja merkityksen etsimiseen tähtäävää oppimista voidaan parhaiten tukea koko opiskeluajan kuluessa. Toinen keskeinen tavoite on rakentaa tutkimusperustainen työkalu oppimisen ja opetuksen kehittämiseen, joka tuottaa tietoa yliopisto-opetuksesta ja oppimisen näkökulmasta.

Kyselyllä on useita hyödyntämismahdollisuuksia opetuksen kehittämisessä ja yksittäisten opiskelijoiden oppimisprosessin tukemisessa. Kyselyä on jo tällä hetkellä käytetty yksittäisen opiskelijan itsearviointivälineenä osana HOPS-prosessia eläinlääketieteellisessä, oikeustieteellisessä ja farmasian tiedekunnassa. Kyselystä on valmistunut tulkinta-avain, jonka avulla kyselyyn vastannut opiskelija voi tarkastella omia vastauksiaan suhteessa oman tiedekunnan ja koko yliopiston keskiarvoihin. Tulkinta-avain on käytössä eläinlääketieteellisessä ja oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Tarkoituksena on vielä arvioida sen käyttöä ja erityisesti soveltuvuutta eri tieteen aloille.

Kyselyn kehittämistyö käynnistyi tiedekuntien yhteistyönä vuonna 2005. Kyselyä on kehitetty Iso-Britannian yliopistojen yhteistyössä kehittämän oppimisen ja oppimisympäristökokemusten

tutkimiseen keskittyvän kyselyn pohjalta (Experiences of Teaching & Learning Questionnaire, ETLQ). Kyselyn kehittämistä jatketaan saatujen kokemusten ja tutkimustulosten pohjalta. OPPI-kysely mahdollistaa myös laajan tieteenalakohtaisen ja kansainvälisen vertailun. Tavoitteena on, että opiskelijat vastaavat kyselyyn systemaattisesti ensimmäisen, kolmannen ja viidennen opiskeluvuoden aikana, joka mahdollistaa myös vuosikurssien välisen vertailun. Kyselyn erityinen vahvuus on se, että se perustuu yliopisto-opetusta koskevaan tutkimustietoon ja teoriaan. Kyselyn kehittämistä ja toteuttamista koordinoi Helsingin yliopiston Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämissyksikkö (YTY).

Etappi-seuranta

Yliopistossa on käytössä ns. Etappi-seuranta, jolla pyritään tukemaan opiskelua ja edistämään tutkintojen valmistumista. Etappi muodostuu viidestä tarkistuspisteestä. Tarkistuspisteessä otetaan yhteyttä niihin opiskelijoihin, joille ei ole kertynyt opiskelijarekisteriin etenemistavoitteen mukaista määrää opintopisteitä tai jotka eivät ole suorittaneet tutkintoaan tavoiteajassa. Opintopistekertymien pisterajat määritellään tiedekunnissa. Opintojen etenemistä tuetaan opintosuunnitelman ja ohjauksen avulla. Etappi-seuranta kytkeytyykin kiinteästi henkilökohtaisiin opintosuunnitelmiin eli ns. HOPSeihin. Etappi-seurantaa on tarkoitus uudistaa vuoden 2010 aikana.

Opinto- ja työelämäpalaute ja uraseuranta

Yliopisto kerää opinto- ja työelämäpalautetta vastavalmistuneilta sekä seuraa tutkinnon suorittaneiden uran kehittymistä. Tietoa hyödynnetään tutkintokoulutuksen sekä avoimen yliopisto-opetuksen ja täydennyskoulutuksen suunnittelussa. Seurannan toteuttamisesta ja koordinaatiosta vastaa yliopiston urapalvelut.

Yliopistosta valmistuvien työllistymistä seurataan kolmella toisiaan täydentävällä tavalla:

1. Opinto- ja työelämäpalautetta kerätään vastavalmistuneilta kaikilla tutkintoasteilla. Heiltä kerätään valmistumishetken sijoittumistilannetiedot ja opiskelua koskeva palaute. Kaikki tutkintonsa suorittavat saavat vastataksaan opinto- ja työelämäpalautekyselyn. Seuranta tuottaa perustiedot opinnoista, opintojen aikaisista työelämäyhteyksistä sekä valmistumisvaiheen työelämään sijoittumisesta mm. tietoa vastavalmistuneiden tehtävänimikkeistä, työtehtävistä ja työnantajista. Kysely on ollut käytössä vuodesta 2004 lähtien. Seurantatiedoista on koostettu koko yliopistoa koskeva raportti ja erikseen yksityiskohtaisemmat tiedekuntakohtaiset raportit. Raportit löytyvät Almasta osoitteesta <[al-ma.helsinki.fi/doclink/9958](http://ma.helsinki.fi/doclink/9958)>
2. Uraseurantakyselyllä saadaan laadullista tietoa valmistuneiden urakehityksestä, työpaikoista ja tutkintojen työelämärelevanssista. Uraseurantakysely tehdään säännöllisin väliajoin pääasiassa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneille ja tohtoreille. Maistereiden uraa seurataan viisi vuotta valmistumisen jälkeen ja tohtoreiden 2-3 vuotta tutkinnon suorittamisesta. Yliopistossa on toteutettu kahdeksan kaikki yliopiston tiedekunnat kattavaa uraseurantatutkimusta.
3. Tilastokeskuksen Sijoittumispalvelu: Tilastokeskuksen sijoittumispalveluaineisto kertoo työllisyystilanteesta koulutusaloittain ja koulutusasteittain. Aineisto antaa yleistettävää ja valtakunnallisesti vertailtavaa määrällistä tietoa valmistuneiden työllisyystilanteesta. Työt-

tömyysprosenttien ja työssäolon osalta tämä seuranta tuottaa tarkimman kuvan, koska se ei perustu kyselyaineistoon.

Palautejärjestelmää kehitetään yhteistyössä tiedekuntien kanssa heidän tarpeitaan paremmin palvelevaksi.

Uraseurantakyselyä on kehitetty valtakunnallisesti Aarresaari-verkoston yhteistyönä Uraseurantahankkeessa. Hankkeen tavoitteena on kehittää valtakunnallinen uraseurantamalli.

Tieto- ja viestintätekniisten taitojen arviointi

TVT-ajokortti on kaikille yliopiston opiskelijoille yhteinen opintojakso, jolla halutaan varmistaa riittävät tieto- ja viestintätekniikan (TVT) perustiedot ja -taidot opintojen suoritusta varten. TVT-ajokortti-opintojakson opetus tapahtuu erikseen kussakin tiedekunnassa. Taidot arvioidaan eri vaiheessa seuraavasti:

1. Opintojakson alussa opiskelija arvioi omat TVT-tietonsa ja -taitonsa lähtötasotestillä, jonka opiskelija voi suorittaa itsenäisesti esimerkiksi kotonaan
2. Opiskelija suorittaa vaadittuja TVT-tietoja ja -taitoja opiskeltuaan näyttökokeen, jolla hän todentaa osaamistasonsa vaadittujen asioiden osalta.
3. Opiskelijan suoritettua TVT-ajokortin näyttökokeen hyväksytysti, seuraa oppimisen itsearviointi verkkolomakkeella. Arvioinnissa opiskelija arvioi mm. seuraavia asioita:
 - o omien taitojensa karttumista
 - o opintojakson antia ja mielekkyyttä
 - o opetuksen määrän riittävyyttä
 - o opetuksen laatua.Näitä asioita kysytään opiskelijalta sekä monivalintakysymyksen (likert) että avoimin kysymyksen.

TVT-taitojen arviointien tuloksia seurataan jatkuvana prosessina vuosittain sekä tiedekunta- että yliopistotasolla. Arviointituloksia koostetaan vuosittain TVT-ajokortin infisivustolle osoitteessa <www.helsinki.fi/tvt-ajokortti>.

PalauteOodi

Yliopisto tarjoaa keskitetysti tukea WebOodiin kuuluvalla PalauteOodille, jolla voidaan kerätä opiskelijapalautetta opetuksesta. PalauteOodi on kaikkien tiedekuntien ja laitosten käytettävissä. Palautetta voivat antaa vain opetukseen ilmoittautuneet opiskelijat. PalauteOodin ominaisuuksia kehitetään tiedekunnilta saadun palautteen perusteella.

Käyttäjille on tarjolla tukipaketti opiskelijarekisterin nettisivuilla. Palautteet säilyvät Oodissa pysyvästi. Opiskelija voi myöhemmin katsoa antamia palautteita, mutta niitä ei voi muuttaa. Kannattaa ennen järjestelmän käyttöönottoa miettiä palautteen keräämisen ja käsittelyn käytännöt. Järjestelmä tarjoaa toimintoja, joilla yksikön palautteen keruuta on mahdollista tehdä entistä sujuvammaksi. Esimerkiksi järjestelmä tukee sitä, että voidaan kerralla luoda palautelo-

make kaikille valituille kursseille. Yhteenvetojen näkymisestä päättää kurssin opetuksesta vastaava opettaja.

E-lomake

Yliopistossa on käytössä sähköinen E-lomake, joka on verkkolomakkeiden luontiin ja ylläpitoon tarkoitettu ohjelmisto. E-lomake soveltuu monenlaiseen tiedonkeruun tarpeeseen. Sillä on mahdollista tehdä esimerkiksi ilmoittautumislomake kurssia varten, kerätä palautetta tai toteuttaa verkkokysely. E-lomakkeen vahvuutena on se, että sillä kerätyt tiedot ovat monipuolisesti analysoitavissa ja hyödynnettävissä. Monet yliopiston yksiköt käyttävät E-lomaketta tiedonkeruuseen, useasti sitä käytetään myös palautteen keruuseen.

Pedagogisten yliopistonlehtorien laatimat palautekysymykset

Tiedekunnissa työskentelevät pedagogiset yliopistonlehtorit muodostavat yhden merkittävän opetuksesta ja ohjauksesta kertyvän palautetiedon hyödyntämisen ja kehittämisen voimavaran. Pedagogisten yliopistonlehtoreiden verkosto on työstänyt yliopiston tarpeisiin kymmenen kysymyksen laajuisen kokonaisuuden, joka alun perin suunniteltiin PalauteOodin palveluksi. Kysymyspakettia voi vapaasti käyttää soveltaen oman yksikön ja oppiaineen tarpeisiin. Suomenkieliset kysymykset on koottu liitteeseen 3. Ruotsin ja englanninkielisinä ne löytyvät WebOodista.

3.5 Esimerkkejä tiedekuntien palautekäytännöistä

Tässä luvussa tarkastellaan tiedekuntien hyväksi todettuja käytäntöjä palautteen keruusta, sekä opiskelijoiden kokemuksista. Esitellyistä esimerkeistä monet tulivat tutuiksi palautejaoksen järjestämissä tilaisuuksissa, ja osa vararehtorin johtamalla tiedekuntakierroksella keväällä 2009.

Opintoihin orientoivan jakson palautekäytäntö biotieteellisessä tiedekunnassa⁴

Biotieteellisessä tiedekunnassa annetaan tutkintoon johtavaa koulutusta kahdella paikkakunnalla, Helsingissä ja Lahdessa. Perustutkintovaiheessa on kuusi eri koulutusohjelmaa ja kaksi englanninkielistä maisteriohjelmaa. Opiskelijoita valitaan päävalinnan, erillisvalintojen sekä kansainvälisen opiskelijavalinnan kautta.

Uusille perustutkinto-opiskelijoille järjestetään ennen ensimmäisen opetusperiodin alkamista viikon mittainen opintoihin orientoiva jakso, joka on suunnattu pääasiassa suomen- ja ruotsinkielisille kandidaatti- ja maisterivaiheen opintojaan aloittaville opiskelijoille. Myös suoraan maisterivaiheeseen hyväksytyt opiskelijat voivat osallistua jaksoon. Orientoivan jakson ohjelman koordinoinnista vastaa tiedekunnan opintoneuvoja.

⁴ Koonnut Mervi Pyyhtiä, opintoasianpäällikkö.

Opintoihin orientoiva jakso sisältää kaikille uusille perustutkinto-opiskelijoille yhteisen osuuden sekä laitos- ja koulutusohjelmakohtaisesti eriytyviä osuuksia. Opiskelijatuutorointi on tärkeä osa orientointia. Lisäksi jakso sisältää HOPS- ja TVT-opintoihin sisältyviä osuuksia, opettajatuutorointia, tietoja kieliopinnoista, opiskelijajärjestötoiminnasta, terveydenhuollosta ja opinnoissa jakamisesta sekä yliopistoliikunnasta samoin kuin rehtorin vastaanoton. Koulutusohjelmasta riippuen opiskelijat vierailevat lisäksi luontopolulla, tutustuvat Viikin laboratorioihin, käyvät Lammin biologisella asemalla ja tutustuvat Lahteen ja sen yliopistokeskukseen.

Koska tiedekunnassa on eri paikkakunnilla annettavaa koulutusta ja koulutusohjelmat eroavat luonteeltaan toisistaan, orientoivan jakson ohjelman suunnittelu on melko haasteellista. Biotieteellisen tiedekunnan toiminnan alusta eli vuodesta 2004 lähtien orientoivan jakson ohjelmaa on kehitetty jatkuvasti, hyödyntäen erityisesti uusilta opiskelijoilta ja tuutoreilta saatua palautetta.

Viime vuosina uusilta opiskelijoilta on kerätty palautetta orientoivasta jaksosta ja opiskelijatuutoroinnista e-lomakkeella. Jaksolla mukana oleville opettajille ja muulle henkilökunnalle sekä opiskelijatuutoreille lähetettiin vuonna 2009 etukäteen sähköpostitse tieto siitä, että jaksosta tullaan keräämään palautetta. Samalla heitä pyydettiin ilmoittamaan, mikäli eivät halunneet, että palautetta kerätään heidän osuudestaan. Myös uusille opiskelijoille kerrotaan orientoivan jakson ensimmäisessä tilaisuudessa palautteen keruusta.

Palautelomakkeesta on kolme eri versiota: suomen- ja ruotsinkieliset bio- ja ympäristötieteiden laitoksen opiskelijoille suunnatut lomakkeet sekä Lahden ympäristöekologian laitoksen opiskelijoille suunnattu lomake. Palautteen voi antaa nimettömänä. Lomakkeessa pyydetään antamaan vapaamuotoisesti palautetta orientoivan jakson eri osuuksista seuraavasti ohjeistettuna:

Kerro vapaamuotoisesti, mikä seuraavassa mainitussa ohjelmassa oli hyvää ja mikä huonoa? Mikä oli hyödyllistä tietoa? Jäitkö kaipaamaan jotain tietoa vai oliko ohjelmassa mielestäsi turhaakin tietoa? Oliko ohjelma liian väljä, sopiva vai liian tiukka? Voit myös halutessasi antaa kehittämisideoita seuraavaa vuotta varten.

Lisäksi pyydetään palautetta opiskelijatuutoroinnista:

Kerro vapaamuotoisesti, osasiko opiskelijatuutorisi vastata kysymyksiisi tai ohjata tarvittaessa eteenpäin? Oliko tuutoriryhmän tapaamisia riittävästi, ja oliko tapaamisten sisältö mielestäsi hyvä? Saitko apua opiskelijatuutoritoiminnasta? Jäitkö mahdollisesti kaipaamaan jotain?"

Myös muuta palautetta on mahdollista antaa avovastauksena. Vuonna 2009 palautteen antamista koskevat tiedot ja linkki e-lomakkeeseen lähetettiin sähköpostitse suoraan uusille opiskelijoille orientoivan jakson lopussa. Vastaamisaikaa annettiin kaksi viikkoa. Vastauksia saatiin yhteensä 54 (palautusprosentti 38).

Palautetiedon käsittely

Orientoivasta jaksosta ja opiskelijatuutoroinnista annettua palautetta käsitellään opiskelijatuutoreille loppusyksystä järjestettävässä tilaisuudessa. Tilaisuudessa tiedekunnan opintoneuvoja kertoo uusien opiskelijoiden antamasta palautteesta. Tämän pohjalta käydään keskustelua, ja

tuutoreilta pyydetään orientointia, tuutorointia sekä tuutorointikoulutusta koskevia kehittämissuhteita. Tilaisuudessa on läsnä myös tiedekunnan opintoasiainpäällikkö. Myös pedagogisella yliopistonlehtorilla, joka vastaa osasta tuutorien koulutusta, on mahdollisuus osallistua tilaisuuteen.

Opintoneuvoja laatii orientoinnista ja opiskelijatuutoroinnista annetusta palautteesta yhteenvetö, jota käsitellään seuraavan vuoden kevättalvella yhdessä laitosten edustajien kanssa pidettävässä orientoivien opintojen suunnittelupalaverissa. Opintoneuvoja kutsuu palaverin kokoon. Palautteen läpikäymisen ja asiaa koskevan keskustelun jälkeen palaverissa sovitaan seuraavan opintoihin orientoivan jakson keskeisistä sisällöistä, rakenteesta, erilaisten tarvittavien tietojen toimittamisen aikatauluista sekä työnjaosta. Yhteenveto palautteesta välitetään myös tiedekunnan dekaanille ja opetusasioista vastaavalle varadekaanille.

Opintoihin orientoivan jakson palaute on biotieteellisessä tiedekunnassa otettu toiminnan kehittämisen selkeäksi pohjaksi. Palautteen perusteella jaksosta on pyritty saamaan toimiva kokonaisuus. Palaute on vaikuttanut mm. orientoinnin sisältöihin ja eri osuuksien ajoitukseen. Palautteen perusteella esimerkiksi jakson ensimmäisen päivän rakennetta on muutettu siten, että suhteellisen lyhyen, kaikille tiedekunnan uusille opiskelijoille suunnatun tilaisuuden jälkeen uudet opiskelijat jaetaan tuutoriensa johtamiin ryhmiin. Viikin kampus saattaa uudelle opiskelijalle näyttäytyä melko massiivisena kokonaisuutena, ja tärkeimpiin paikkoihin tutustuminen pienryhmässä voi helpottaa orientoitumista opiskeluympäristöön. Lisäksi uudet opiskelijat ovat kokeneet tuutoriryhmissä olon ensimmäisenä päivänä tärkeänä sen vuoksi, että työskentely pienryhmissä on lieventänyt alkujännitystä ja ryhmissä on mukavasti tutustunut paikkojen lisäksi myös muihin opiskelijoihin.

Uusien opiskelijoiden taustat ovat hyvin heterogeenisiä, mikä näkyy saadussa palautteessa. Osa on jo opiskellut Helsingin yliopistossa usean vuoden ajan ja kokee perusasioiden läpikäymisen jopa turhauttavana, kun taas osa tulee ensimmäiseen koulun jälkeiseen opiskelupaikkaan, eikä ole välttämättä hahmottanut esimerkiksi opintojen rakenteita. On haasteellista rakentaa kaikille sopivia sisältöjä, mutta palautetiedon avulla voidaan saada käsitys niistä näkökulmista, joita opintojaan aloittavilla opiskelijoilla on. Lisäksi palautteen avulla on saatu tietoja seikoista, jotka eniten askarruttavat uusia opiskelijoita mm. opintojen suunnittelussa ja opiskeluun liittyvissä käytännön ongelmissa. Usean vuoden ajan opiskelijatuutoritoiminta on saanut uusilta opiskelijoilta kaikkein parasta palautetta.

Ympäristöekologian laitoksen palautetilaisuudet vahvistavat yhteisöllisyyttä⁵

Ympäristöekologian laitoksella Lahdessa on neljän viime vuoden ajan järjestetty lukukauden lopuksi palautepäivä, jonka toteuttavat ja johon osallistuvat laitoksen koko opetushenkilökunta ja opiskelijat kiinnostuksensa mukaan. Alun perin osin ääritilanteiden ratkaisemiseksi järjestety-

⁵ Olli-Pekka Penttinen, yliopistonlehtori.

tä tilaisuudesta on kehittynyt laitoksen yhteisöllisyyttä korostava tapahtuma, jossa opiskelijoilla on mahdollisuus antaa kriittistä ja/tai rakentavaa palautetta kuluneen lukukauden opetuksen toteutuksesta. Tilaisuudessa vallitsee luottamuksellinen ilmapiiri ja keskusteluja käydään ilman tarkoituksellisia vastakkainasetteluja. välttämättä Varsinaista palautetilaisuutta seuraa urheilutapahtuma sekä illanvietto, joka syyslukukaudella tämä tarkoittaa opiskelijoiden, opettajien ja muun henkilökunnan yhteistä pikkujoulujuhlaa.

Palautetilaisuuden aluksi laitoksen opintoneuvoja tekee yhteenvedon kuluneesta lukukaudesta sekä esittelee ja perustelee ne toimenpiteet, joihin laitos on ryhtynyt aiemmin saadun palautteen perusteella. Tätä seuraa ainejärjestön etukäteen opiskelijoilta keräämä kurssikohtainen palaute, jonka tilaisuudessa esittelee ainejärjestön edustaja. Tarvittaessa tämä yksittäisiltä opiskelijoilta saatu palaute annetaan etukäteen opintoneuvojan tiedoksi ja varmistetaan, että palaute ei ole asiatonta tai liian henkilökohtaista. Jokainen palaute käsitellään tilaisuudessa erikseen ja siihen annetaan laitoksen tai opettajan vastine ja päätetään, miten asiassa edetään jatkossa.

Keskustelu on aina vilkasta ja mukanaolijoiden osallistumisaste on korkea. Ilmapiiri antaa tilaa myös spontaanille palautteelle. Kahden tunnin kestoiseksi mitoitettuna tilaisuuden aikana laitos saa kartoitettua opetuksen toteuttamiseen liittyvät heikkoudet, kipupisteet ja parannusehdotukset. Myös opetukseen liittyvät onnistumiset huomioidaan.

Yksittäisten opiskelijoiden antama palaute liittyy useimmiten käytännön asioihin, jotka koskevat mm. luennon peruuntumisesta tiedottamista, tenttien tarkastamisen viivästymistä, luentomonisteen laatua, tenttikirjojen saatavuutta tai laboratorioskurssien toteutusta. Palautetta saadaan myös tavoitetietoiseen opetukseen liittyvistä asioista ja siten opintojaksojen sisällöt, laajuudet ja ajoitus ovat aina keskustelua herättäviä asioita. Palauteen haasteellisena lähtökohdaksi on myös opiskelijoiden välisten tilanteiden, tasa-arvoisten suoritusvaatimusten ja arvioinnin vertailu, koska esim. tutkintovaatimusten laaja muokkaaminen herättää kysymyksiä opintojaksojen mitoituksen oikeellisuudesta. Yksi näkyvimpiä muutoksia tenttikäytännössä on se, että opiskelija vastaa halutessaan tenttiin anonyymisti ilmoittamalla vastauslomakkeessa pelkän opiskelijanumeronsa.

Palautepäivän merkityksen ymmärtävät sekä opettajat että opiskelijat. Se on avoin tilaisuus, jolla on suuri merkitys yhteisöllisyyden ja opetussuunnitelmatyön kannalta.

Alumnit ja muut sidosryhmät palautteen antajina, esimerkkinä maatalous- ja metsätieteellisen tiedekunnan neuvottelukunta⁶

Maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan neuvottelukunta edistää tiedekunnan ja sen eri tieteidenaloja edustavien yhteiskunnan keskeisten toimijoiden välistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä tiedekunnan opetuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseksi. Neuvottelukunta esittää arvioita tiedekunnan toimintaympäristössä tapahtuvista muutoksista ja niiden tiedekunnalta edellyttämistä toimenpiteistä, täydennyskoulutuksen tar-

⁶ Koonnut Leena Suominen, pedagoginen yliopistonlehtori.

peesta sekä määrällisistä ja laadullisista tutkintotavoitteista. Se avustaa tiedekuntaa tutkinnon sisällön suunnittelussa, seuraa ja edistää tiedekunnasta valmistuvien rekrytoitumista työelämään ja edistää opiskelijoiden hakeutumista tiedekuntaan. Neuvottelukunta ylläpitää kiinteitä yhteyksiä elinkeinoelämän ja sidosryhmien kanssa. Harjoittelu, maisterin tutkielmien ja väitöskirjojen laatiminen sekä tutkimusyhteistyö alan yritysten kanssa tutustuttaa opiskelijat opintojen käytännön soveltamiseen ja alan yritystoimintaan sekä edistää valmistuneiden työllistymistä.

Tiedekunnalla on soveltavien alojen yksikkönä ollut perinteisesti hyvät ja kiinteät yhteydet elinkeinoelämään ja sidosryhmiin. Kaudella 2007–2009 tätä yhteydenpitoa uudistettiin niin, että aiempien kolmen – eli biotekniikka-alan, maa- ja elintarviketalouden ja metsätalouden – neuvottelukunnan sijasta muodostettiin yksi neuvottelukunta. Se varmistaa tehokkaan ja tasaisen tiedonkulun sekä kattavan strategisen suunnittelun ja tulevaisuuden linjausten tekemisen.

Neuvottelukunnan tehtävänä on edistää tiedekunnan ja sen eri tieteenaloja edustavien yhteiskunnan keskeisten toimijoiden välistä tiedonvaihtoa ja yhteistyötä tiedekunnan opetuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden lisäämiseksi. Tässä tehtävässä neuvottelukunta muun muassa esittää arvioita tiedekunnan toimintaympäristössä tapahtuvista muutoksista ja niiden tiedekunnalta edellyttämistä toimenpiteistä, täydennuskoulutuksen tarpeesta sekä määrällisistä ja laadullisista tutkintotavoitteista. Lisäksi neuvottelukunta antaa palautetta ja ottaa kantaa tiedekunnan tutkintojen rakenteeseen ja sisältöön, sekä seuraa ja edistää tiedekunnasta valmistuvien rekrytoitumista työelämään ja opiskeluun tiedekunnassa.

Opiskelijan saama vastapalaute osana vuorovaikutteista palautejärjestelmää teologisessa tiedekunnassa⁷

Teologisessa tiedekunnassa on kehitetty palautejärjestelmiä ja palautteen keräämisen tapoja vuosien 2004–2006 ja vuosien 2007–2009 hankkeissa. Hankkeissa on keskitytty pääasiassa toimivan laitostason palautemallin ja uusien palautteen keruun menetelmien kehittämiseen. Niissä on kuitenkin käsitelty jonkin verran myös opiskelijalle annettavaa palautetta. Esimerkiksi eksegeetiikan laitoksen hankkeessa 2007–2009 on pohdittu opiskelijoiden tutkimustaitojen kehittymistä jo ennen graduvaihetta. Tässä eräs olennainen tekijä on opiskelijan saama palaute. Systemaattisen teologian laitoksen hankkeessa puolestaan keskityttiin uusien palautemenetelmien kehittämiseen. Käytäntö koettiin toimivaksi. Uskontotieteen laitoksen hankkeessa keskityttiin laitostason palautejärjestelmän kehittämiseen, mutta pohdittiin myös opettajien opiskelijoille antamaa palautetta.

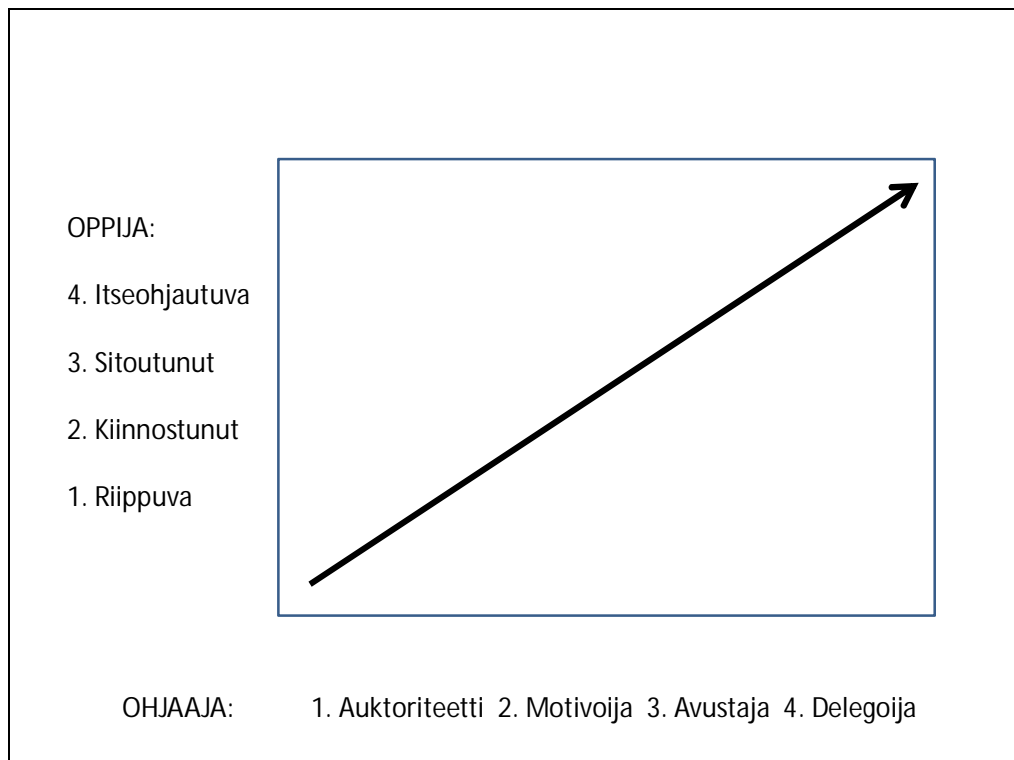
Opiskelijan oppimisesta annettu palaute

Opettajat keräävät palautetta opetuksestaan monin eri tavoin. Perinteisiä menetelmiä ovat esimerkiksi oppitavoitteiden toteutumisen arviointi mm. esseiden ja tenttivastausten tason perusteella, palautelomakkeet ja palautekeskustelut kurssien aikana.

⁷ Projektikoordinaattori Rope Kojonen ja teologian tohtori Juha Malmisalo.

Myös opiskelijat tarvitsevat palautetta sekä oppimisestaan että antamastaan palautteesta. Oppimisestaan opiskelijat saavat perinteisesti palautetta erityisesti tenttien ja esseiden arvosanojen kautta. Pelkkä arvosana ei kuitenkaan kerro vielä kovin paljoa opiskelijan oppimisesta tai auta opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Esimerkiksi palautekeskustelu arvosanan perusteista voi olla opiskelijan kannalta paljon hyödyllisempi kuin pelkkä arvosana. Tenttien jälkeen opiskelijalla on teologisessa tiedekunnassa mahdollisuus tulla kysymään opettajalta palautetta. Tässä tapauksessa palautteen saaminen on kiinni opiskelijan omasta aktiivisuudesta. Rajallisista opettajaresursseista johtuen opettajilla ei kuitenkaan ole aikaa keskustella jokaisesta tentistä jokaisen opiskelijan kanssa, eivätkä opiskelijatkaan aina hae palautetta.

Teologisessa tiedekunnassa on tästä johtuen sisällytetty tutkintoon myös osioita, joissa opiskelija saa varmasti tarkempaa palautetta osaamisestaan ja henkilökohtaista ohjausta. Tällaisia tutkinnon vaiheita ovat esimerkiksi HOPS-työskentely, perusopintojen- ja aineopintojen esseeryhmät, kandidaattiseminaari, graduseminaari ja soveltavien opintojen ryhmät. Opiskelijat ovat erilaisia ja myös heidän ohjaustarpeensa vaihtelevat (Kuva 2). Ohjauksen tavoitteena on kussakin tapauksessa kasvattaa opiskelijan tietoja ja taitoja.

Kuva 2. Opiskelijan itseohjautuvuus ja ohjauksen tarve (Grow 1991, ks. Voutilainen & Haapaniemi 2001, 20)

Vastapalaute eli palaute palautteesta

Vastapalautteella tarkoitetaan palautetta, jota opettaja antaa opiskelijoille siitä palautteesta jota opiskelijat ovat antaneet hänelle esimerkiksi palautekyselyn avulla. Uskontotieteen laitoksella teologisessa tiedekunnassa opettajat toteuttavat vastapalautteen antamisen yleensä siten, että he keräävät palautteen kurssin toiseksi viimeisellä opetuskerralla ja koostavat siitä keskeiset yhteiset ajatukset. Opettaja voi käsitellä koosteessa itse tarkoituksenmukaisina pitämiään asioita, mutta useimmiten ne ovat ainakin seuraavanlaisia:

- Miten kurssi vastasi opintojaksolle asetettuja tavoitteita?
- Millaista palautetta sait kurssilla käytetyistä opetusmenetelmistä?
- Miten opiskelijat kokivat kurssisisällön?/ Mitä opiskelijat pitivät kurssista?
- Miten opiskelijat arvioivat vuorovaikutusta opettajan ja opiskelijoiden välillä? Entä opiskelijoiden kesken?
- Miten itse arvioit vuorovaikutusta opettajan ja opiskelijoiden välillä? Entä opiskelijoiden kesken?
- Opiskelijoilta tulleet kehitysehdotukset
- Opiskelijoiden oppimistulokset tähän asti esseiden ym. perusteella
- Miten itse kehittäisit laitoksen opetusta tämän opintojakson osalta?

Opettaja johtaa keskustelua palautteesta viimeisellä opetuskerralla. Hän aloittaa esimerkiksi kertomalla palautteen keskeisestä sisällöstä ja kurssin sujumisesta omasta näkökulmastaan, ja johdattelee pohtimaan esiin nousevia kysymyksiä syvemmin. Opettajan vetämä palautetta koskeva keskustelu mahdollistaa perusteellisen ja vuorovaikutteisen keskustelun palautteesta.

Vastapalaute on kuitenkin mahdollista antaa myös sähköpostitse tai vaikkapa opiskelijaedustajien tai ainejärjestön kautta. Systemaattisen teologian laitokselle kokeiltiin menettelyä, jossa opettaja käy kurssin aikana useita palautekeskusteluja opiskelijoiden valitsemien edustajien kanssa, sen sijaan että palaute kerättäisiin lomakkeilla. Samalla myös opettaja voi antaa opiskelijoille vastapalautetta. Vastapalautteen antaminen on kokeiluissa koettu hyödylliseksi ainakin kolmella tavalla:

(1) Vastapalaute motivoi palautteen antamiseen. Kommentoimalla saamaansa palautetta ja kertomalla suunnitelmistaan muutoksista opettaja voi kertoa opiskelijoille, että heidän antamansa palaute on tärkeää. Kun palautetta kerätään varsin usein, motivointi on tärkeää. Toisaalta vastapalaute ei kuitenkaan ole ainoa keino motivointiin, sillä tärkeää on myös esimerkiksi vaihdella palautteen keräämistapaa.

(2) Vastapalaute ja siitä käytävä keskustelu voivat hyvin toteutettuna toimia opiskelijoiden kannalta merkittävänä oppimistilanteena. Mikäli palautteessa kysyttiin esimerkiksi kurssin oppimistavoitteiden toteutumisesta opiskelijan kohdalla, voidaan palautekeskustelussa pohtia erilaisia oppimisstrategioita ja kurssin keskeistä sisältöä. Palautteen käsittely auttaa myös opiskelijoita oppimaan palautteen antamista ja vastaanottamista. Tulevilla kursseilla palaute on tämän seurauksena todennäköisesti laadukkaampaa ja opiskelijat osaavat keskittyä siinä olennaisiin

asioihin. Vastapalautteen avulla opettaja siis antaa opiskelijoille kuvan hyvästä palautekulttuurista.

(3) Vastapalautteen käsittely voi auttaa myös opettajaa prosessoimaan palautetta. Kun opettaja tekee koosteen ja keskustelee siitä opiskelijoiden kanssa, hän voi saada tarkemman käsityksen kirjallisessa palautteessa epäselviksi jääneistä asioista. Opiskelijoilta saatu palaute on voinut olla myös ristiriitaista. Keskustelu saattaa selvittää ristiriidan tai ainakin tehdä asian ymmärrettävämmäksi sekä opettajalle että opiskelijoille itselleen. Jos vastapalaute kuitenkin nähdään vain palautteen hakutapana, ei opettaja useinkaan koe motivaatiota käyttää siihen arvokasta luento-aikaa. Teologisessa tiedekunnassa onkin pohdittu, miten palautetilanne voitaisiin rakentaa myös opiskelijoiden oppimista tukevaksi. Tällöin palautekeskustelu ei ole pois varsinaisen asian käsittelystä, vaan osa sitä.

Monikanavaisuus palautteen keruun vahvuutena käyttäytymistieteissä⁸

Palaute on aiheena käyttäytymistieteilijöille keskeinen ammattitaitoon ja tehtäväkenttään liittyvä sisältö. Kaikki koulutukset valmistavat opiskelijoitaan vuorovaikutukseen pohjautuviin ammatteihin, joissa palautteen antamisen ja vastaanottamisen taidot ovat merkittävässä roolissa. Koulutuksessa pyritään luomaan pohja myös ammatissa tarvittaville palautetaidoille. Tässä kirjoituksessa kuvattavan opiskelijapalautejärjestelmän aktiivinen kehittäminen on alkanut vuonna 2005 ja jatkuu edelleen.

Opiskelijapalautteen kanavia kartoitettaessa todettiin erilaisten palautemuotojen runsaus. Tuolloin keskusteltiin muun muassa siitä, voiko palautteen antamismahdollisuuksia olla liikaa, millaisessa suhteessa ne näyttäytyvät toisiinsa verrattuina ja miten koko paketista saadaan toimiva kokonaisuus. Käyttäytymistieteellisen tiedekunnan haasteena ei olekaan ollut palautteen puute vaan kaikenkirjavien palautekäytäntöjen kartoittaminen, koostaminen ja yhteisen näkemyksen löytäminen siitä, mihin suuntaan palautejärjestelmän kokonaisuutta kuljetetaan – toisin sanoen, millainen on käyttäytymistieteellisen tiedekunnan näköinen palautejärjestelmä.

Palautteen monet kanavat

Opiskelijapalautejärjestelmä kattaa sekä perus- että jatkokoulutuksen opintojaksot. WebOodissa tiedekunnan yhteisellä lomakkeella toteutuvan palautteen keräämisen lisäksi opettajat keräävät spesifimpää palautetta joko perinteisesti paperilla, palautekeskusteluissa tai esimerkiksi verkossa erilaisilla oppimisalustoilla. Opintojaksopalautteen lisäksi koulutukset ovat keränneet luku-kausi- ja lukuvuosi-kohtaista palautetta laajempaa näkökulmaa selvittääkseen. Joissakin koulutuksissa kerätään opiskelijakokemuksia myös opintokokonaisuuksista esimerkiksi periodeittain tai perus-, aine ja syventäviä opintoja koskien. Tiedekunta pyytää valmistuvia täyttämään verkkopalautelomakkeen, jolla toivotaan saatavan tutkintotasoista tietoa opetuksen ja opintojen kehittämistyön tueksi. Myös yliopiston Urapalvelut keräävät valmistuvilta opiskelijoilta palautetta. Opintoihin ja tutkintoihin kohdistuvan palautteen lisäksi opiskelijoilla on mahdollisuus antaa

⁸ Anne Laakso, projektisuunnittelija

palautetta tiedekunnan palveluista, esimerkiksi opintotoimiston toiminnasta ja verkkosivuista sekä valintakokeiden järjestämisestä.

Oppimisesta ja oppimisympäristöistä kootaan tietoa myös Yliopistopedagogiikan tutkimus- ja kehittämissyksikön OPPI-kyselyllä, jonka tavoitteena on selvittää millä tavoin yliopisto-opiskelijoiden ymmärrykseen tähtäävää oppimista voidaan tukea opiskelun aikana. Hops- ja Etappi -prosessien kautta saadaan arvokasta palautetta opintosuunnitelmiin liittyvästä ajattelusta ja toteutuksen poluista. Hops- ja Etappi -ohjaajien lisäksi opettaja- ja opiskelijatutorit sekä opintopsykologit ovat tärkeitä opiskelijapalautteen antajia ja saajia.

Tieto kulkee palautesyklissä

Yksi keskeisimmistä palautejärjestelmän haasteista on saada kerätty palaute hyödynnetyksi opetuksen ja opintojen kehittämistyössä ja opiskelijan oppimisprosesseissa. Miten saada monia väyliä pitkin kulkeva palaute oikeisiin osoitteisiin ja hyötykäyttöön? Monilta osin haasteeseen on pystytty vastaamaan ja palaute on saatu syklimäiseen kiertoliikkeeseen. Ammattitaitoinen opettaja kannustaa opiskelijoitaan rakentavan ja perustellun palautteen antamiseen, toteuttaa palautteenkeruun, tutustuu saamaansa palautteeseen ja vastaa opiskelijoille esimerkiksi esittäen selkeitä käytännön toimia siitä, miten palaute tulee jatkossa vaikuttamaan opetukseen. Opettaja antaa myös palautetta opiskelijoiden oppimisesta, jonka tiimoilta voidaan järjestää erillinen palautekeskustelu opintojakson päätteeksi. Usein edellä kuvattu palautesykli toteutuu, mutta monien jaksojen palautteelle ei opetuksen toteutuksessa tai opiskelijan ajatuksissa anneta riittävästi painoarvoa. Tähän pyrimme vaikuttamaan luomalla myönteistä palautekulttuuria kaikille järjestelmää koskeville tasoille. Myös järjestelmän kokonaisuuden läpinäkyväksi saattaminen on osa palautekulttuurin kehittämistyötä.

Laajempaan palautesykliin voidaan katsoa sisältyvän opetuksen ja opintojen kehittäminen tiedekunta-, laitos ja koulutustasolla sekä opiskelijan oma oppiminen osana palautteen antamista ja vastaanottamista. Tiedekunnassamme on olemassa hyviä esimerkkejä opiskelijapalautteen vaikutuksista esimerkiksi opetusmenetelmien, oppimateriaalin ja palautetaitojen kehittämiseen tai vaikkapa opintojen kuormittavuuden vähenemiseen. Esimerkiksi kasvatustieteen laitoksella opintojaksopalaute menee poikkeuksetta laitosesimiehen tietoon, joka omalta osaltaan seuraa ja ohjaa yksikkönsä toimintaa. Palautteesta näkee ”missä milloinkin mennään”. Muun muassa lukuvuoden ja opintojen eri vaiheisiin, opiskeluun liittyviin mahdollisiin uudistuksiin ja tutkielmien valmistumisvaiheeseen nivoutuvat haasteet ja niiden vaikutukset opintoihin piirtyvät näkyville opiskelijapalautteissa. Palautetta tarkasteltaessa onkin syytä ottaa huomioon mm. edellä mainitut muuttajat. Taustalta löytyvät syyt näyttäytyvät usein palautteen vapaasanaisessa osassa. Kasvatustieteen laitos koostaa palautteen pohjalta tehtyjä kehittämistoimia ja tiedottaa niistä opiskelijoitaan. Laitos myös tiedottaa palautteen tärkeästä merkityksestä ja kannustaa palautteenantoon.

Palauteaihe on otettu keskusteluun erilaisissa kehittämistilaisuuksissa. Tällaisia tapahtumia ovat mm. tiedekunnan opetuksen kehittämispäivät ja koulutusten omat eriaiheiset henkilöstötilaisuudet. Palautteita on käsitelty myös aihekohtaisesti opetussuunnitelmatyöryhmissä ja yliopistopedagogisissa koulutuksissa. Keskustelutilaisuuksien lisäämiseen on kuitenkin selvästi tarvetta,

olivat ne sitten opintojakson päätteeksi järjestettäviä opettajan ja opiskelijaryhmän yhteisiä keskusteluhetkiä, opettajakunnan kahvituksia palauteasioiden merkeissä tai tiedekunnan järjestämiä opetuksen kehittämispäiviä.

Yksi merkittävimmistä järjestelmän kehittämiskohteista on palautesyklarin kierron tehostaminen. Opintojaksopalauteen määriä ja arvoja seurataan vuosittain toteutettavan tilastoinnin kautta. Palauteiden vastausprosentit vaihtelevat eri koulutuksien ja eri opintojaksojen välillä suuresti, mikä kertoo mm. opettajien ja opiskelijoiden erilaisista tavoista suhtautua palauteaiheeseen. Hyviä käytäntöjä palautteen vaikutuksista on koottu koulutuksista, opettajilta ja opiskelijoilta, mutta edelleenkin voidaan todeta, ettei opintojaksoja koskeva järjestelmä toimi kaikilta osin toivotulla tavalla, kokonaisvaltaisesti ja systemaattisesti kaikissa koulutuksissa. Järjestelmää kehitetäänkin yhä enenevässä määrin kohti keskusteltavaa ja avointa toimintaa, jossa palautetta käsitellään opiskelijoiden, opettajien, esimiesten ja hallinnon eri toimijaryhmien yhteisissä kehittämistilaisuuksissa ja palautekeskusteluissa.

Palautejärjestelmän hyödyt

Opintojaksoja koskevassa palautejärjestelmässä toteutuu opiskelijan oikeusturvan mukainen mahdollisuus antaa palautetta mahdollisimman kattavasti läpi tutkinnon. Edellä kuvatun mukaisesti opetusta koskevan palautteen rinnalla on monia muita kanavia, joiden kautta opiskelija voi antaa ja eri tahot saada palautetta toiminnastaan.

Järjestelmän puitteissa opintojaksopalauteen kerääminen on helppoa opettajalle. WebOodi lähettää automaattisesti palautelomakkeen muistutusviesteineen kyseiselle jaksolle ilmoittautuneille opiskelijoille ja opettaja saa sähköpostiinsa suorat linkit opiskelijoiden antamaan numeeriseen ja kirjalliseen palautteeseen. WebOodin kautta on yksinkertaista myös vastata palautteeseen kyseiselle opiskelijaryhmälle.

Parhaimmillaan palaute on opiskelijalle käytännön työkalu oman oppimisen ja kehittymisen seuraamiseen. Palauteen antamisen ja vastaanottamisen taidot kehittyvät säännöllisessä palautteenannossa. Opintojaksopalauteen lomakkeessa kysytään myös opiskelijan omasta oppimisesta ja opiskelupanoksesta opintojakson aikana. Itsereflektion kautta oppimisen kehittymistä tulee pohdittua ja seurattua intensiivisesti opintojen edetessä. Suunnitelmissa on toteuttaa ns. palauteportfoliokokeilu. Kokeilussa opiskelijaryhmä kokoaa antamia palautteita ja niihin liittyviä keskusteluja tai ns. vastapalautteita portfolioiksi läpi tutkinnon. Portfolioista on mahdollista seurata kumuloituvaa oppimista entistä selväpiirteisemmin.

Palautejärjestelmä luo pohjan laajemmalle ja pitkälliselle opetuksen kehittämistyölle. Pohjaa voidaan hyödyntää käytännön opetuksen ja opintojen kehittämisen lisäksi erilaisissa arvioinnissa ja toiminnan raportoinnissa.

Palautejärjestelmän näkyvyys

On ensiarvoisen tärkeää, että järjestelmä toimii ja siihen sitoudutaan, toisin sanoen myönteinen palautekuluttuuri tulisi saada luoduksi kaikille järjestelmään liittyville tasoille. Palauteen tulisi saada jalansija kaikkien opettajien ammattitaidon kehittymiseen liittyvässä ajattelussa. Myös

tiedekunnan, laitosten ja koulutusten linjaukset ja opettajakunnan sitouttaminen ovat keskeisiä elementtejä, jotta koneisto käy täydellä teholla. Opettajien sitoutuminen lähtee osittain laitosten ja koulutusten linjanvedoista, toisin sanoen siitä, että palauteasiat nostetaan esille ja niille laitetaan painoarvoa opetuksen kehittämistehtävissä. Laitosten ja koulutusten nimetyt palauteyhdyshenkilöt ovat merkittävässä roolissa myönteisen palautekulttuurin luomisessa ja opettajien kannustamisessa. Tiedekunta tekee omalta osaltaan työtä palautejärjestelmän näkyvyyden ja läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Tästä työstä esimerkkeinä mainittakoon palauteaiheen esille ottaminen eri tahojen kanssa, yhteistyö koulutusten palauteihmisten kanssa, palautteen kerääminen palautejärjestelmästä sekä opiskelijoilta että opettajilta ja verkkotiedotukseen, ohjeiden ja suositusten luomiseen ja raportointiin resursointi.

Opiskelijoille myönteisen palautekulttuurin ja palautetaitojen opettaminen pyritään käyttäytymistieteellisessä tiedekunnassa linkittämään mahdollisimman monilla tavoin opiskeluun, esimerkiksi:

- Tutkintovaatimukseen ja WebOodiin merkitään palautteen kuuluvan osaksi opintojaksoja.
- Opintonsa aloittavien opiskelijoiden orientoivissa infotilaisuuksissa painotetaan palautteen merkitystä opiskelussa. Opiskelijoille jaetaan palautemateriaalia, mm. tiedekunnassa tuotettu teksti "Käyttäytymistieteilijän palautetaidot".
- Myös tvt-ajokorttiopetukseen kytketään WebOodin palautetyökaluun tutustuminen ja samalla keskustellaan palauteaiheesta.
- Kaikille opiskelijoille kuuluviin viestinnän opintoihin liitetään palautepaketti, jonka sisällöt ovat mm. rakentavan palautteen antaminen ja palautteen vastaanottamisen taidot. Teema kytketään käyttäytymistieteellisellä kentällä tarvittavaan ammattitaitoon.
- Palauteaihe nivotaan lisäksi hops-työskentelyyn, harjoitteluohjaukseen ja opiskelutaito-opintoihin.

Lopputulemana sanottakoon, että käyttäytymistieteellisessä tiedekunnassa on tehty ja tehdään paljon palauteaiheen ympärillä⁹. Monilta osin järjestelmä palvelee tarkoitustaan paremmin kuin hyvin, mutta runsaasti on vielä kehittämissarakaakin. On kuitenkin lohdullista ajatella, ettei tehty työ ole mennyt hukkaan ja että palauteaihe kaikkine kulttuurisidonnaisuuksineen, kiertokulkui-neen, ajattelutapojen kirjavuuksineen, taitoineen, tunnesisältöineen ja monikanavaisuuksineen vaatii pitkänmatkan suunnittelua ja askel askeleelta toteuttamista, eikä voi elävän luonteensa vuoksi tulla tyystin valmiiksi koskaan.

⁹ ks. Laakso, A. (2008). Palautejärjestelmä yksissä kansissa. Käyttäytymistieteellisen tiedekunnan palautejärjestelmän käynnistäminen, toiminta, tulokset ja materiaali. *Pedagogica* 27. <www.helsinki.fi/behav/hallinto/opetustoimikunta/Pedagogica-julkaisusarja/PEDAGOGICA_27_020208.pdf>

Lomakkeet ja IRC-kanava palautetiedon kerryttäjinä tietojenkäsittelytieteen laitoksella¹⁰

Tietojenkäsittelytieteen laitoksella opetuksen kehittämisen toimintatapana on, että tehdään jotakin uutta ja järkevältä vaikuttavaa ja katsotaan sitten, miten homma sujui käytännössä. Tarvittaessa korjataan suuntaa kokemusten perusteella. Tällä hyväksi havaitulla strategialla lähes tyhtiin myös laitoksen palautejärjestelmän kehittämistä. Kesällä 2009 yhtenä laitoksen hankkeista aloitettiin projekti palauteasioista kokonaan puhtaalta pöydältä. Tähän mennessä ollaan vaiheessa, jossa testataan prototyypin tekniikkaa ja sen käyttökelpoisuutta.

Laitoksella palaute tulkitaan paljon laajemmaksi kuin pelkkä kyselylomake. Siksi oli aloitettava jonkinlaisella teknisellä prototyypillä, jotta ihmiset tietävät mistä voisi olla kysymys ja millaista tukea ja resursseja sen kehittäminen edellyttäisi. Tavoitteena on, että palaute skaalautuisi "hetkestä ikuisuuteen", kumuloituisi yli kaikkien ihmisten ja instanssien ja olisi näkyvä ihan kaikille!

Laitoksen verkkosivulla on käytössä avoin palauteikkuna, jonne opiskelijat voivat kirjoittaa palautetta vapaasti. Palautteen kirjo on ollut mahdollisimman laajaa. Tietyillä uusilla pilottikursseilla opettajat kehittivät palautekäytäntöjään muun muassa tekemällä tietyiksi, että opiskelijapalaute otetaan kuuleviin korviin näillä kursseilla ja palaute vaikuttaa siihen, miten uutta opintojaksoa kehitetään tai mahdollisesti jätetään pois opetusohjelmasta. Pilottiopettajat ovat itse rakentaneet palauteapparaatteja ja jalkauttaneet niitä kurssilla. Mutta jos tällainen käytäntö tulee suurella laitoksella yleiseksi standardiksi, ei kukaan voi valvoa, katsooko opettaja omaa palautetta ja hyödyntääkö sitä. Suhde opintohallintoon on hieman problemaattinen, kun valtavirtaistetaan tällaista hyvin yksinkertaistakin palautteen antotapaa. Periodin aikana meneillään voi olla jopa 50 kurssia, joista kaikista kerätään palautetta. Miten sen suodattaminen ja käsittely voitaisiin toteuttaa ilman merkittävää kuormitusta opintohallinnossa?

Suoraan ikkunaan annettava palaute tuottaa epäilemättä enemmän välitöntä palautetta kuin kurssin lopussa täytetty kyselylomake. Toisaalta voi olla, että todellisuudessa palautetiedon määrä ja laatu eivät paljoakaan muutu. Siksi keräämisen menetelmiin on kiinnitettävä huomiota. Esimerkiksi kurssin lopuksi kerättävässä palautteessa ei tosiaankaan ole tarkoituksenmukaista kysyä joka kerta, että oliko salissa hyvä videotyppi. Tällaisia fyysiseen oppimisympäristöön liittyviä asioita pitäisi selvittää esimerkiksi kerran tai kaksi vuodessa. Vain kyseisen kurssin sisältöihin, opetusmenetelmiin ja järjestelyihin sekä opettajan toimintaan liittyvät relevantit kysymykset olisivat niitä, joilla vaivattaisiin opiskelijoita usein.

Tietojenkäsittelytieteen laitoksella opiskelijat irkkaavat (Internet Relay Chat) aktiivisesti vapaaajallaan ja usein myös luentojen ja harjoitusten aikana. IRC-kanavalla käyty keskustelu tuottaa palautetietoa meneillään olevasta opetustapahtumasta ja opiskelusta reaaliajassa. Laitoksella on joitakin opettajia, jotka aktiivisesti seuraavat irkkiin ja osallistuvat siihen tarvittaessa. Esimerkiksi kun eräs aktiivinen opettaja huomaa jotain yhteistä esiin nostettavaa, hän vie sen oman kurssin-

¹⁰ Tietojenkäsittelytieteen laitoksen opintoesimies Jaakko Kurhila kertoo, haastattelijana Taina Kaivola.

sa blogiin kaikkien nähtäväksi. Tässä palautteen annon ja vastapalautteen saaminen toteutuu hyvin.

Kun ymmärsimme, että irkkikulttuuri tukee opiskelijoiden opiskelua ja oppimista, IRC-kanava järjestettiin teknisesti kuntoon mutta mitään lokia tai muuta seurantaa kanavalla ei laitoksen puolesta tehdä. Me emme siis tiedä, mitä kanavalla tapahtuu. Tietysti toivomme, että mitään rikollista ei ole meneillään. Opiskelijat tietävät, että aktiiviset opettajat seuraavat ainakin ajoittain irc-kanavaa. Mutta vaikuttaa siltä, että se ei näemmä vaikuta ollenkaan negatiivisesti ja me no saattaa olla aika villiä kanavalla perjantai-iltana.

Jos IRC-kanavan keskusteluja seurattaisiin laitoksella, se tuskin onnistuisi sillä irkin luonne ei sovi keskusjohtoiseen järjestelmään. Vapauden menettäminen opiskelijoiden piirissä koettaisiin niin, että pian alettaisiin rakentaa monenlaisia varjokanavia joilla voitaisiin käydä mielekästä keskustelua. Varmaan siksi tämä kanava on toiminut todella hyvin myös eräänlaisena palautekanavana ja toivon, että aina joku opiskelija nostaa siellä esille ajankohtaisia teemoja. Laitoksen opiskelijajärjestön opintovastaavat ovat olleet tärkeitä yhteistyökumppaneita muun muassa viestinvälittäjinä.

Eläinlääketieteen opinnoissa palautetietoa kerätään OPPI-kyselyllä, portfolioilla ja kokovuosisalautteilla¹¹

Eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa oppikysely on ollut systemaattisesti käytössä kevästä 2006 lähtien. Ensimmäisen ja kolmannen vuosikurssin opiskelijat vastaavat siihen. Jokainen opiskelija saa henkilökohtaisen palautteen lähestymistavoistaan oppimiseen sekä palautteen tulkittaohjeen. Ensimmäisen vuoden opiskelijoille on järjestetty purkutilaisuus, jossa viime keväänä oli mukana myös opintopsykologi. Purkutilaisuuteen osallistuminen on vapaaehtoista.

OPPI-kyselystä on ollut hyötyä myös opiskelijoiden henkilökohtaisessa ohjauksessa. Kysely täydentää tiedekunnassa kerättävää muuta palautetta (esim. kurssi- ja kokovuosisalautteet) Oppikyselyn pohjalta tehtyjä tutkimuksia hyödynnetään opetuksen ja koulutusohjelman kehittämisessä. Tiedekuntarajat ylittävä tutkimusyhteistyö ja yhteistyö YTY:n kanssa on avannut tähänkin uusia näkökulmia.

Eläinlääketieteellisessä tiedekunnassa kokovuosisalautteet kerätään koko vuoden opinnoista toukokuussa. Palautekysymykset keskittyvät koulutusohjelman toimivuuteen ja opintojen kuormittavuuteen ja täydentävät opettajien keräämää kurssipalautetta. Myös jokaisesta yksittäisestä kurssista kerätään lyhyt numeerinen palaute ja annetaan mahdollisuus sanalliseen palautteeseen. Kokovuosisalautteet käsitellään kesän aikana ja tulokset käydään läpi tiedekunnan koulutussuunnittelutoimikunnassa. Opiskelijat saavat kokovuosisalautteista vastapalautteen alkusyksystä. Vastapalaute laitetaan Almaan ja opiskelijat saavat siitä tiedon sähköpostitse. Yksittäisten

¹¹ Koonnut Mirja Ruohoniemi, pedagoginen yliopistonlehtori.

jaksojen vastuuopettajat saavat koosteen sekä koko vuotta että omaa opetustaan koskevasta osiosta.

Palaute eläinlääketieteen kandidaatin tutkinnosta on kytketty kolmannen opintovuoden kokovuosisalautteeseen. Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinnosta ei ole vielä kerätty palautetta, koska palautejärjestelmä koskee tällä hetkellä vielä ainoastaan uuden kaksiportaisen tutkintorakenteen mukaisesti opiskelevia. Eläinlääketieteen kandidaatin portfolioista (avoin hops, 2 op) vastaa pedagoginen yliopistonlehtori. Portfolio sisältää ennakkotehtävän, joka palautetaan opintoihin orientoivan viikon aikana. Ennakkotehtävässä on 12 kysymystä, jotka liittyvät 1) oppimiseen, opiskelutaitoihin ja -tapoihin sekä ajankäytön suunnitteluun; 2) opiskelijan lähtökohtiin; 3) opiskeluun ja tulevaan ammattiin liittyviin käsityksiin, odotuksiin ja tavoitteisiin; 4) jaksamiseen.

Ennakkotehtävän purku on orientoivan viikon lopulla ja siihen osallistuu opintopsykologi. Muita portfolioon sisältyviä tehtäviä ovat kokovuosisalautteiden antaminen, OPPI-kyselyihin vastaaminen (1. ja 3. vuosikurssilla) sekä kandidaattiopintojen loppuvaiheessa kirjoitettava näyteportfolio. Myös näyteportfoliota varten on ohjaavia kysymyksiä. Näyteportfoliota kirjoittaessaan opiskelija palaa ennakkotehtävien vastauksiinsa, jotka antavat pohjan oman kehittymisen pohtimiselle. Näyteportfoliossa opiskelija mm. peilaa omaa osaamistaan koko tutkinnon tavoitteisiin.

WebOodi palautetiedon kartuttajana lääketieteellisessä tiedekunnassa¹²

Toimiva opiskelijapalautejärjestelmä on olennainen osa koulutuksen laatuja järjestelmää. Helsingin yliopiston lääketieteellisessä tiedekunnassa on vuodesta 1994 lähtien kerätty kaikista opintojaksoista opiskelijapalaute. Palaute käsitellään vastuulaitoksien opetuskokouksissa, ja opetusta kehitetään palautteen pohjalta.

Palautejärjestelmä on vuodesta 2002 ollut verkkopohjainen WebOodi. Viime vuosina on erityisesti panostettu opiskelijapalautteen kattavuuteen ja palautetta antavien opiskelijoiden osuuden kasvattamiseen. Vuonna 2006 lääketieteellinen tiedekunta päätti, että opintojaksoista annettava palaute on olennainen osa opintosuoritusta. Jokaisen opiskelijan tulee antaa palaute saamastaan opetuksesta, jotta opetuksen kehittämistyöhön olisi mahdollisimman hyvät edellytykset. Palautetta kerätään opintojaksokohtaisten kysymysten lisäksi kaikille opintojaksoille yhteisten kysymysten avulla.

Kunkin opintojakson päättymisen jälkeen järjestelmä lähettää opiskelijoille sähköpostilla ilmoituksen mahdollisuudesta antaa palautetta. Järjestelmä lähettää muistutuksen niille, jotka eivät ole käyttäneet tätä mahdollisuutta määräaikaan mennessä. Tällä keinolla opintojaksoista palautetta antaneiden opiskelijoiden keskimääräinen osuus saatiin nostettua noin 80 %:iin.

Hammaslääketieteen opiskelijoiden opetuksesta antaman palautteen määrän lisäksi tarkasteltiin myös palautteen laatua kaikille opintojaksoille yhteisiin kysymyksiin annettujen vastausten avulla.

¹² Kimmo Suomalainen, yliopistonlehtori ja palautejaoksen jäsen

la. Tuloksista ilmeni, että opiskelijapalautteen laatu ei ollut muuttunut vaikka palautteen antaminen katsottiin olennaiseksi osaksi opintosuoritusta¹³. Strukturoitujen kysymysten Likertasteikolla annettujen numeeristen vastausten keskiarvot ja standardideviaatiot ennen ja jälkeen yllä kuvatun hallinnollisen intervention eivät poikenneet merkittävästi toisistaan. Avoimiin kysymyksiin vastanneiden osuus pieneni intervention jälkeen, mikä saattaa osaksi kuvata opiskelijoiden väsymistä palautteen antoon.

Lääketieteellisessä tiedekunnassa haasteena on opiskelijapalautteen perusteella tapahtuneesta opetuksen kehittämistyöstä tiedottaminen opiskelijoille. Kehittämiskohteiksi on tunnistettu myös tiedottaminen opettajakunnalle opintojaksojen hyvistä käytännöistä niiden soveltamisen yleistymistä varten, samoin kuin opiskelijapalautteen käyttö laajempien opintokokonaisuuksien kehittämistyössä tiedekunnan tasolla.

Utvärdering av undervisningen, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet¹⁴

De studerande är representerade i högskolans olika förvaltningsorgan. Dessutom har de möjlighet att påverka ärenden genom att kontakta föredragandena före behandlingen av ärenden, tjänstemännen i deras ansvarsområden samt rektor och prorektor. Regelbundet ordnas s.k. rektorskaffe där styrelsen för Studentorganisationen vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet r.f. (StudOrg) diskuterar aktuella frågor med högskolans ledningsgrupp. Representanter för StudOrg deltar också i högskolans planeringsdagar som arrangeras två gånger per år. Vid dessa planeringsdagar behandlas ofta olika studiefrågor. Studentorganisationen vid högskolan utser årligen "Årets föreläsare" bland högskolans lärare.

Påverkningsmöjligheter för de studerande

Högskolan ordnar årligen utbildning för studentrepresentanterna i högskolans organ. Alla ämnen vid högskolan förutom rättsvetenskap har egna ämnesföreningar för de studerande. Alla högskolans sex ämnen har ett eget ämnesråd som utvecklar undervisningen ämnesvis. Utbildningsrådet koordinerar undervisningen ämnena emellan, utvecklar undervisningen och examina vid högskolan, samt utarbetar förslag till undervisningsplan. Styrelsen godkänner undervisningsplanen för tre år i taget. I alla ovan nämnda organ sitter studeranderepresentanter.

Utvärdering av undervisningen och utbildningen

Alla studerande gör upp en individuell studieplan (ISP) i början av studierna tillsammans med en ansvarig lärare. Till denna plan återkommer den studerande i samtal med läraren regelbundet under hela studietiden.

¹³ Virtanen JI, Suomalainen K, Aarnio M, Silenti M, Murtomaa H. Effect of directorial intervention on Web-based student feedback. *European Journal of Dental Education* 2009; 13: 248–251.

¹⁴ Henrik Hägglund, rektor. Texten baserar sig på en diskussion mellan personal och studerande vid högskolan och prorektor Hannele Niemi 3.2.2009.

Alla studieperioder som har undervisning utvärderas sedan år 2005 elektroniskt via WebOodi. Planeraren för studieärenden ansvarar för att utvärderingsblanketten öppnas vid slutet av varje undervisningsperiod. Utöver WebOodi-blanketten har en del ämnen egna utvärderingsblanketter, och/eller insamling av feedback i form av diskussion med de studerande vid det sista kurstillfället. Resultatet av kursutvärderingarna används vid utveckling av undervisningen. Ämnesråden diskuterar utvärderingsresultaten vid sina möten och tar feedbacken i beaktande vid planering av nästa års undervisning.

Studeranderepresentanterna i ämnesråden har en nyckelroll för utveckling av undervisningen. Högskolans studerande arbetar för att kontakten mellan StudOrg och studentrepresentanterna i ämnes- och utbildningsråd skall fungera allt bättre. Högskolan har arrangerat gemensamma tillfällen för lärare och studerande där kursutvärderingen diskuterades. Särskilt betonades där vikten av att de studerande utvärderar undervisningen. Resultaten av de studerandes kursutvärdering i WebOodi kan också enligt överenskommelse med respektive lärare användas vid högskolans rektors årliga utvecklingssamtal med ämnesföreståndarna samt med lärarna för de gemensamma obligatoriska studierna.

3.6 Opiskelijapuheenvuoroja palautteesta

Opiskelijoiden ja henkilökunnan välinen vuorovaikutus ja siihen liittyvä palautetiedon kertyminen on oleellinen osa palautteen hyödyntämisessä. Seuraavassa joitakin esimerkkejä opiskelijoiden kannalta katsoen. Kiitämme kaikkia tässä yhteydessä anonyymeinä esiintyviä kirjoittajia¹⁵.

Yhteisöllisyyttä lisäämässä Lammilla

Vuosittain järjestettävät ”Lammin seminaarit” ovat tärkeitä vuorovaikutuksen ja palautteen antamisen tilaisuuksia suomen kielen laitoksella. Paikkana on Helsingin yliopiston Lammin biologinen tutkimusasema, jonne mennään muutamaksi päiväksi koko laitoksen voimin. Viime kerralla paikalla oli noin 100 opiskelijaa ja henkilökunnan jäsentä. Humanistisilla aloilla ei ole kenttäkursseja, joiden aikana opiskelijat voisivat luoda kontakteja henkilökuntaan, ja siksi seminaarin kaltaiset kohtaamistilaisuudet ovat entistä tärkeämpiä.

Seminaarissa on leiritunnelma, kaksi ruokailua päivässä välipaloinen, ja näiden sekä iltaohjelman aikana ehtii tutustua puolin ja toisin. Proffat ovat kuulemma iloissaan kun näkevät, että ”nyt ainakin opiskelijat syövät!”.

Virallisessa ohjelmassa on yhteinen esitelmä jostain asiaan liittyvästä tai ajankohtaisesta aiheesta, esimerkiksi pedagogisista opinnoista ja Kouvolan kääntäjien tulosta kielten laitoksille Helsinkiin. Esitelmän jälkeen jakaudutaan pienryhmiin, joissa on sekä opiskelijoita ja henkilökuntaa. Jos puheenjohtajana on opiskelija, sihteerinä toimii henkilökunnan edustaja ja toi-

¹⁵ Koonnut Rita Jailo, palautejaoksen opiskelijajäsen

sinpäin. Myös opiskelijat osallistuvat seminaarin sisällön suunnitteluun näiden pienryhmien sisällön osalta. Ryhmien aiheina ovat esimerkiksi perus- aine- ja syventävät opinnot (jokainen omana ryhmänään) ja myös yleisemmät aiheet, kuten palauteasiat tai tasa-arvo laitoksella.

Seminaarit pidetään ennen tutkintovaatimusten päättämistä, jolloin työryhmien keskustelut otetaan niihin mukaan. Lammin työn perusteella on esimerkiksi tehty muutoksia kursseista saataviin opintopistemääriin sekä suhteessa pistemäärään liian raskaiksi että liian kevyiksi koettuihin kursseihin nähden. Työryhmien jälkeen käydään tulokset kootusti yhdessä läpi paikan päällä. Seminaarista tehdään myös yhteenveto, joka julkaistaan laitoksen sivuilla¹⁶, ja tieto siitä lähetetään opiskelijoille Siulan listan kautta. Yhteenvetoja ei kirjoiteta auki, jolloin ne ovat aika raskaita lukea. Siinä mielessä tieto ei välity ulkopuolelle kovin helposti.

Lammilla tärkeää on myös yhteishengen luominen laitoksen väen ja opiskelijoiden kesken. Vapaassa illanvietossa ja yhteisessä hengailussa syntyvät luontevat välit, ja opiskelijoiden on jatkossakin helppo mennä juttelemaan henkilökunnan kanssa eri asioista. Seminaareissa ihmiset kohtaavat ja tutustuvat, roolit jäävät taka-alalle. Lisäksi se, että mennään yhdessä jonkin kaupungin ulkopuolelle miellyttävään ympäristöön, vaikuttavat kokemukseen.

Peruspalaute laitoksella kerätään paperilla kurssin lopussa ja opettajasta riippuen myös kurssin keskivaiheilla. Opiskelijoiden mielestä seminaarit vaikuttavat positiivisesti myös kurssipalautteen keräämiseen ja yleiseen vuoropuheluun; on helpompaa keskustella ja ottaa puheeksi kurssikohtaisia asioita.

Kiva, kiitti ja moi! –palaute ja siitä eteenpäin

Tiedekunnassamme palautetta on kerätty ensisijaisesti tenttien yhteydessä kirjallisesti erillisellä palautelomakkeella. Tentin yhteydessä tapahtuva palautteen antaminen on periaatteessa hyvä asia, sillä silloinhan kurssi on tavallaan "ohi", joten palautteen voisi ajatella kuvaavan koko opetuskokonaisuutta. Itse olen kokenut tässä ongelmaksi sen, että usein tentin jälkeen pää on niin tyhjä, aika käy niin vähiin tai on tullut yksinkertaisesti annettua tenttikonsepttiin kaikkensa, että tuo palautelomakkeen täyttäminen on jäänyt tai vastukset ovat olleet "kiva, kiitti, moi!" -tyyppisiä.

Opintojen kehittäminen on edustamassani ainejärjestössä yksi tavoitteemme ja pari vuotta sitten kokeilimme sähköpostitse tapahtuvaa palautteen antamista tutkintovaatimuksiin kuuluvista kursseista. Tähän meitä kannusti eräs kurssi, josta käytäväpuheissa lensi kiivastakin kritiikkiä. Lopullinen palauteaktiivisuus oli kuitenkin melko laimeaa ja yhteenvetojen tekeminen kurssin vastuuhenkilöille ja laitokselle oli hankalaa ja aikaa vievää.

¹⁶ ks. <www.helsinki.fi/hum/skl/laitos/OKE/OKE_2.htm>

Kurssista saatiin kuitenkin tehtyä asiallinen palaute oppiaineelle ja kurssin järjestäneelle laitokselle. Oppiaineemme suhtautui palautteeseen vakavasti, mutta kurssin järjestänyt laitos ei ottanut kantaa asiaan, vaan välitti kommentin suoraan kurssin pitäjälle. Järjestävä laitos siis pesi kätensä asiasta. Onneksi asia saatiin hoidettua oppiaineemme ja kurssin pitäjän kesken.

Vaihtoehtoina eemeli-palautteeseen olen ajatellut esimerkiksi e-lomaketta, mutta koska tarkoituksemme on etsiä epäkohtia ja korjata niitä, yleiskäyttöisen palautelomakkeen, tyyliin "arvioi kurssin eri osa-alueita asteikolla 1-5" tekeminen ei tunnut järkevältä ja sellainen saattaisi lisäksi laimentaa palauteaktiivisuutta. Sopivan lomakkeen tekeminen vaatisi huolellista suunnittelua, joka on aikaa vievää puuhaa. Mielestäni tutkintovaatimuksen mukaisen opintojen kehittämiseen sitoutuneena meillä pitäisi kuitenkin olla käytössä jonkinlainen palautejärjestelmä. Nykyiset systeemit eivät vain oikein suoraan sovellu sellaiseen ja täysin uuden kehittäminen tuntuu pyörän uudelleen keksimiseltä.

WebOodissa annettu kurssipalaute on siinä mielessä parempi, että sen pystyy täyttämään myöhemminkin ja lisäksi palautteen antamismahdollisuus on rajattu vain opetustapahtumaan tai ko. kurssille osallistuneille, jolloin häirikkövastausten lähettäminen on aika hyvin estetty. Pienemmissä opetusryhmissä saattaa kuitenkin vastaajalle tulla tunne, että arvio ei jää anonymiksi, koska osanottajia on niin vähän. Silloin palautteen antaja on helppo tuntea vastauksista.

Onkohan palautteella vaikutusta?

Aloittelen vasta kandia, joten oma kokemukseni rajoittuu satunnaisiin kurssi(kirja) palautepapereihin, joita olen jaksassani täytellyt tiedekuntatenttien kirjekuoriin. Parista luentokurssista on myös taidettu lopputentin ohessa kysyä vapaamuotoista palautetta. Näyttää siltä, että epätietoisuus siitä, mitä satunnaisesti kerätyllä, pinnallisella palautteella lopulta tehdään on johtanut siihen, että monet ainejärjestöt keräävät itsenäisesti palautetta. Näihin sitten viitataan vaihtelevalla menestyksellä oppiainekahveilla ja muissa tilaisuuksissa. Oman laitokseni opettajat kyllä vaikuttavat kuuntelevan opiskelijoita suhteellisen mielellään ja viime vuonna, kun tutkintoa uudistettiin, opiskelijat olivat mukana miettimässä uusia kurssikirjoja. Tänä vuonna poliittisen historian opintovastaavat saivat anelua uuden kurssin tutkintoonsa, joten kai huonomminkin voisi olla.

Palautejärjestelmän kehittäminen on ollut jo ainakin pari kolme vuotta tiedekunnan agendalla. Jotenkin minulla on ollut sellainen kutina, että professoreiden haluttomuus sitoa toisten käsiä opetustyössä on ajanut tammikuussa perustetun palautetyöryhmän työskentelyn junnaamaan paikallaan. Nyt on kuitenkin jotain tapahduttava, sillä uusi palautejärjestelmä on niin painokkaasti esillä toimintasuunnitelmissa.

En osaa sanoa muuttuuko kurssipalaute niinkään vai painotetaanko palautteen keruuta kandeihin ja graduihin sekä ulotetaan valmistuneisiin sekä näiden työnantajiin asti. Tämä

olisi linjassa hieman huolestuttavankin vahvan tutkimus- ja YVV-painotuksen tavoite- ja toimintaohjelmissamme. Itse näen, että valtiotieteellisen tiedekunnan perusopetuksessa on paljon parantamisen varaa monessa oppiaineessa, emmekä hyödynnä opiskelijoiden potentiaalia tarpeeksi.

Eläinlääkikseen lisää vastapalautetta ja keskustelutilaisuuksia

Suurin osa peruskurssien opiskelijapalautteesta kerätään joko tenttien yhteydessä kirjallisesti tai sähköisesti e-lomakkeella, joka tulee jonkin aikaa kurssien loppumisen jälkeen. E-lomake voisi tulla nopeammin, yleensä kommentoitavista asioista unohtuu ennen lomakkeen täyttämistä. E-lomake voi unohtua, vaikka osa opettajista lähettää kyllä muistutuksiakin. Toisaalta e-lomake helppo ja selkeä täyttää, mutta se rajaa palautteen laatua. Kaikki eivät jaksaa kirjoittaa pitkiä selityksiä ja vastauksia. Siksi monet toivovat interaktiivisempaa tapaa antaa palautetta. Esimerkiksi viimeisen luennon yhteydessä voisi keskustella kursista.

Opettajan antaman vastapalautteen antamisessa ei ole mitään säännöllisyyttä, osa kertoo jo kurssin alussa viime vuoden palautteesta ja miten kurssia on palautteen mukaan muutettu. Mutta suurinta osaa palautteen palautteesta ei kuitenkaan saada tietää.

Lisäksi ensimmäisen vuoden lopussa meillä oli keskustelutilaisuus tiedekunnan pedagogisen yliopistolehtorin kanssa. Tätä palautetta ennen oli tehty kysely, en kyllä enää muista mitä kaikkea kyseltiin, mutta tämän perusteella määritettiin jokaisesta millainen opiskelija (analyttinen, pinnallinen jne.) hän on. Lisäksi keskusteltiin opiskelijoiden jaksamisesta. Paikalla oli muistaakseni myös psykologi antamassa ohjeita jaksamisen kanssa. Kokonaisuudessaan tämä tilaisuus oli loistava, ainakin opiskelijat saivat tilaisuuden valittaa jollekin tuskistaan.

4. Opetuksen palautejärjestelmä yliopiston kehittämiskohteena

Palautejaos osallistui aktiivisesti yliopiston strategian sekä opetuksen ja opintojen toimenpideohjelman valmisteluun strategiakaudelle 2010–2012. Yliopiston ohjaus- ja palauteseminaarissa 10.9.2008 ja Opetuksen strategia –seminaarissa Dipolissa 20.10.2008 työstettiin palautekäytäntöjen edistämiseen liittyviä kehittämiskohteita strategiaprosessia varten. Palautekulttuurin kehittämistä koskevat toimenpide-ehdotukset linjattiin yliopiston strategiassa¹⁷ ja opetuksen ja opintojen toimenpideohjelmassa¹⁸ (ks. LIITE 1).

Lisäksi tiedekuntien tavoiteohjelmiin on sisällytetty useita sellaisia toimenpiteitä, joiden avulla palautejärjestelmien integroituminen tiedekuntien, laitosten ja oppiaineiden perustoimintaan konkretisoidaan seuraavalla strategiakaudella.

¹⁷ Helsingin yliopiston strategia (2010–2012)

¹⁸ Opetuksen ja opintojen toimenpideohjelma (2010–2012)

5. Ohje ja suositukset opiskelijapalautteen keruuseen

Yliopistoille on yliopistolain 558/2009 pykälässä 87 asetettu velvollisuus arvioida koulutustaan sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Palautteen keruu on osa yliopiston itsearviointia ja opetuksen kehittämistä.

5.1 Helsingin yliopiston ohje opiskelijapalautteen keruusta ja hyödyntämisestä

Tietosuojavaltuutettu antoi keväällä ohjeen ”Henkilötietojen kerääminen koulutuksen itsearviointiin liittyvissä kysymyksissä” (Hyvä tietää 1/2008)¹⁹. Ohje velvoittaa huomioimaan tietosuojaan liittyvät kysymykset opiskelijapalautetta kerätessä ja sitä ohjeistettaessa. Tietosuojavaltuutetun ohjeistus on laadittu organisaatioiden (esim. yliopistot, tiedekunnat, laitokset) itsearviointia koskevan palautteen keruun tueksi. Julkaisuun on kerätty eri laeista paketti, jossa kerrotaan, miten palautetta saa kerätä, käsitellä ja säilyttää henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta.

Palautejaoksessa käydyn keskustelun ja jaoksen kokoaman palautteen perusteella osoittautui tarpeelliseksi tarkentaa tietosuojavaltuutetun ohjeistusta. Ohjeistus ei koske opettajan itse itselleen keräämää palautetta Helsingin yliopiston ohje opiskelijapalautteen keruusta ja käsittelystä (Rehtorin päätös 113/2009, 10.6.2009) on yliopiston tarkennus tietosuojavaltuutetun 2008 julkaisemaan ohjeistukseen.

Helsingin yliopiston ohjeessa keskitytään palautteeseen, jota opiskelijat antavat opetuksesta, opetuksen järjestelystä ja oppimisympäristöistä. Ohje koskee palautetta, josta tehtyjä yhteenvetoja käsitellään tiedekunnassa ja laitoksella ja niitä käytetään opetuksen kehittämiseen ja toiminnan arviointiin. Ohje toimii myös opiskelijapalautteen keruun suunnittelun ja toteutuksen apuvälineenä.

Eriyisen tärkeänä nähtiin tarve selkiyttää kurssipalautteen keruun periaatteita ja liittymäkohtia henkilötietojen käsittelystä annettuihin säädöksiin ja ohjeisiin. Ohjeluonnoksesta pyydettiin kommentit tiedekunnilta, opetusta ja täydennyskoulutusta antavilta erillislaitoksilta sekä ylioppilaskunnalta. Ohjeen tarkoituksena on varmistaa kerätyn palautetiedon keruun ja käytön lainmukaisuus ja taata sekä palautteen antajien että opettajien oikeusturva. Ohje on laadittu tietosuoja näkökulmasta ja se koskee opiskelijapalautteesta muodostuvaa henkilörekisteriä. Helsingin yliopiston ohjetta käsiteltiin myös tietosuojavaltuutetun toimistossa ennen kuin sen käyttöön otosta tehtiin päätös. Ohjeen toimivuutta seurataan ja sitä muokataan tarvittaessa (LIITE 2).

¹⁹ <http://www.tietosuoja.fi/uploads/0a91e77.pdf>

5.2 Palautejaoksen suositukset

Palautejaos tiivisti ohjeen sisällön ja muun työskentelynsä aikana kokoamansa aineksen seuraaviin suosituksiin *Opiskelijapalautteen keruun huoneentauluksi*.

Palautteen keruuta koskevat suositukset Helsingin yliopistossa

Palaute tulee nähdä laajasti: se tarkoittaa kurssi-, opetusjärjestely-, opintojakso-, lukuvuosi-, tutkinto-, työelämä- ja harjoittelupalautetta, joiden ensisijainen tavoite on opetuksen kehittäminen. Opiskelijapalaute on aina kaksisuuntaista ja se tapahtuu opiskelijan ja opettajan vuorovaikutuksessa.

Yliopisto saa palautetta koulutuksen kansainvälisistä arvioinneista sekä auditoinneista. Arvioinneissa esiin nostetut kehittämiskohteet on sisällytetty opetuksen ja opintojen toimenpideohjelmaan. Yliopiston palautejärjestelmä koostuu lisäksi tiedekuntien palautejärjestelmistä ja se on osa yliopiston laatu järjestelmää. Palautejärjestelmä tuottaa tietoa yliopiston toiminnanohjausta varten.

Tiedekunnassa sovitaan omista palautekäytännöistä. Yhtenäiset käytännöt tukevat palautetiedon käsittelyä ja palautteesta seuraavia toimenpiteitä. Opiskelijoiden motivaatiota antaa palautetta parantaa huomattavasti tietoisuus siitä, että palautteella on vaikutusta. Palautepäivät ja -tilaisuudet, joissa opiskelijat ja opettajat yhdessä käsittelevät palautetietoja, rakentavat luottamusta siihen, että palautetta hyödynnetään opetuksen ja ohjauksen kehittämisessä. Opiskelijapalautteen käsittely kuuluu oman opetuksen osalta jokaisen opettajan työhön. Palautteen käsittely kuuluu esimiesten työtehtäviin. Lisäksi se voi kuulua erikseen määrättyjen henkilöiden esimerkiksi tiedekunnan opintoasiaintoimikunnan jäsenien tehtäviin.

Suositus 1: Palautetta kerättäessä on otettava seuraavat seikat huomioon:

- Suunnittelu: Ennen palautteen keräämistä määritellään, mitä tarkoitusta varten palautetta kerätään.
- Toteutus: Palautetta voidaan kerätä monella eri tavoin. Yksikössä on huolehdittava siitä, että käytössä olevista palautetyökaluista, tukipalveluista sekä palauteohjeistuksesta on saatavilla tietoa helposti. Palautteen antajille tiedotetaan palautteen käsittelykäytännöistä eli yhteenvedoista, palautetilaisuuksista jne.
- Käsittely: Palautetta voivat käsitellä vain ne, joiden työtehtäviin se kuuluu. Tiedekuntaa tai laitosta varten laadittavasta yhteenvedoista sovitaan erikseen.
- Tulokset ja niistä tiedottaminen: Tuloksista tulee tiedottaa, jotta palautteen antajat saavat tietoa annetusta palautteesta ja sen vaikutuksista.

Suositus 2: Etapissa ja OPPI-kyselyssä saatuja yleisiä palauteyhteenvedoja käsitellään yliopistotasolla lukuvuosittain sovitettuna muuhun toiminnanohjauksen raportointiin ja seurantaan.

Suositus 3: Tiedekunta, laitos ja oppiaine nimeävät vastuutahot ja palautehenkilöt, jotka vastaavat palautetiedon käsittelystä yksikössä. Vastuuhenkilöt huolehtivat siitä, että yhteenvedot säilytetään asianmukaisesti samoin kuin siitä, että vanhentunut palauteaineisto hävitetään. Palautetta käsitellään oppiaineissa, laitoksilla tai tiedekunnissa yhteisinä palautepäivinä.

Suositus 4: Opiskelijapalautteen keruussa käytetään mahdollisemman laajasti yliopiston yhteisiä mallikysymyksiä. Yhteisesti laaditut kysymykset ovat saatavilla verkossa.

Suositus 5: Opiskelijapalautteen käsittelyprosessi kuvataan ja siitä tiedotetaan opiskelijoille. Kuvaus sisällytetään mm. tiedekunnan ja laitoksen toimintakäsikirjaan.

Suositus 6: Tiedekuntien tulee tehdä erillinen rekisteriseloste siinä tapauksessa, jos palautetta kerätään muilla välineillä kuin Oodin palautetyökalulla. Riippumatta palautteen keruun välineistä rekisterin käyttötarkoitus ei saa poiketa yliopiston rekisteriselosteesta esitetystä.

6. Yhteenveto

Palautekulttuurin kehittäminen - yliopiston haaste

Yliopiston tavoitteena on toimiva palautejärjestelmä, joka kattaa palautetiedon systemaattisen käsittelyn ja hyödyntämisen eri tasoilla. Tavoitteena on, että yliopiston ja tiedekuntien palautejärjestelmä muodostaa ehjän kokonaisuuden, josta ilmenee miten ja mihin eri yhteyksissä annettu palaute vaikuttaa, sekä minkälaista palautetta eri yhteyksissä on tarpeen kerätä (esim. kurssipalaute, opintojakso, tutkintopalaute, opetussuunnitelmatyö).

Palautekulttuurin kehittäminen – tiedekunnan haaste

Yliopiston palautekulttuurin taso ja laatu on riippuvainen kunkin tiedekunnan palautekulttuurista. Siksi palautekulttuurin kehittäminen on tärkeää kaikissa tiedekunnissa. Muutokset toimintakulttuurissa vaativat aina aikaa. Palautekulttuurin kehittämisen edellytyksenä on, että sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja vastuutahoista sekä huomioidaan, että palautteen keruu muodostaa prosessin, jonka kaikkien osien tulee toimia yhteen. Opiskelijapalautteesta pitää saada tietoa ja sitä pitää käsitellä laitosten ja oppiaineiden lisäksi myös tiedekuntatasolla. Suositeltavaa on järjestää palautepäivät kaikissa pääaineissa sekä tiedekunnassa vuosittainen palautepäivä.

Sen lisäksi, että yksittäinen opettaja kerää palautetta, yksikössä tarvitaan palautevastaavat. Heidän tehtävänä on esimerkiksi tehdä yhteenvedot sovitusta opiskelijapalautteista, huolehtia palautteen käsittelystä yksikössä sekä tiedottaa saadusta palautteesta yksikössä yhteisesti sovitulla tavalla. Palautetta tarvitaan koulutuksen eri vaiheista kandidaatti-, maisteri ja jatko-opintovaiheessa.

Opiskelijat tarvitsevat tietoa siitä miten ja miksi palaute on vaikuttanut. Hyväksi havaittu keino on antaa opiskelijoille vastapalautetta. Opiskelijat tarvitsevat myös palautetaitoja. Akateemisiin taitoihin kuuluu vastuullinen palautteen anto ja palautteen vastaanottaminen.

Tiedekuntien haasteita ovat: miten kehittää palautekulttuuria, kuinka tehdä palaute näkyväksi, miten varmistetaan palautteen hyödyntäminen, kuinka käsitellään negatiivista palautetta, miten antaa opiskelijoille tietoa palautteen vaikutuksista sekä miten kehitetään opiskelijoiden palautteen antamisen taitoja ja motivaatiota.

Palaute on osa vuorovaikutusta

Opiskelijapalaute on aina kaksisuuntaista ja se tapahtuu opiskelijan ja opettajan vuorovaikutuksessa. Opiskelijoiden ja opettajien informaaliin ja formaaliin vuorovaikutustilaisuuksien ja yhteyden pidon merkitystä ei voida tarpeeksi korostaa. Tavoitteena on että, palautteen antaminen olisi enemmän mukana jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa.

Jatkotoimenpiteitä palautekulttuurin edistämiseksi:

- Tehostetaan opiskelijapalautteen hyödyntämistä yliopiston markkinoinnissa ja opiskelijarekrytoinnissa.
- Järjestetään henkilöstökoulutusta opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutuksesta, lomakkeiden ja muiden palautteen keruun menetelmien kehittämisestä (esim. palauteti-

laisuudet, Hops-ohjauksen yhteydessä annettu palaute ja muu vapaamuotoinen palaute).

- Opetushenkilöstön yliopistopedagogisessa koulutuksessa käsitellään palauteasioita omana kokonaisuutena.
- Käynnistetään palautevastuuhenkilöiden verkoston tapaamiset.

LIITE 1. Helsingin yliopiston strategian ja opetuksen ja opintojen toimenpideohjelman linjaukset 2010–2012

Helsingin yliopiston strategian linjaukset 2010–2012

Tavoitteena on yliopiston kaikki koulutustasot kattava opetuksen ja oppimisen laatujärjestelmä, jonka osana toimii opetuksen palautejärjestelmä.

Opetuksen palautejärjestelmä (s.14)

Kaudella 2010–2012 valikoidaan tarkoituksenmukaisimmat laadunvarmistuksen käytännöt, joita opetuksessa ja ohjauksessa sovelletaan. Näistä koostuu yliopiston kokonaisvaltainen, kaikki koulutustasot kattava opetuksen ja oppimisen laatujärjestelmä, jonka osana toimii opetuksen palautejärjestelmä. Tiedekunnissa ja opetusta antavissa erillisissä laitoksissa varmistetaan, että opetuksen ja koulutuksen palautejärjestelmä on kattava ja että palautteiden käsittely ja hyödyntäminen on järjestelmällistä ja keskeinen osa opetuksen kehittämistä. Vuorovaikutteisuus on olennainen osa palautejärjestelmää ja palautekulttuuria.

Opetuksen ja opintojen toimenpideohjelman linjaukset 2010–2012

Tiedekunnat ja opetusta antavat erilliset laitokset varmistavat, että opetuksen ja koulutuksen palautejärjestelmä on kattava ja palautteiden käsittely ja hyödyntäminen ovat keskeinen osa opetuksen kehittämistä. Vuorovaikutteisuus on olennainen osa palautejärjestelmää ja -kulttuuria.

(Toimenpide 13): Kaikissa tiedekunnissa ja opetusta tai täydennyskoulutusta antavissa erillisissä laitoksissa on toimiva palautejärjestelmä, joka sisältää palautetiedon systemaattisen hyödyntämisen opetustoiminnan johtamisessa ja päätöksenteossa. Opiskelun kaikissa vaiheissa huolehditaan opiskelijoiden näkemyksen kuulemisesta ja kerätään opiskelijapalautetta. Palautetta kerätään kursseista, opintojaksoista, laajemmista opintokokonaisuuksista, kokonaisista tutkinto-ohjelmista sekä työnantajilta. Palautteen keruun käytännöistä ja menetelmistä tiedotetaan opiskelijoille ja varmistetaan myös kansainvälisten opiskelijoiden mahdollisuudet palautteen antamiseen ja saamiseen.

Tuloksen määrittely ja seuranta: Palautetiedon käsittelyprosessi on tiedekunnassa tai erillisessä laitoksessa sovittu ja se on kuvattu toimintakäsikirjassa. Samaten on sovittu, miten vaikutuksia arvioidaan ja seurataan.

(Toimenpide 14): Kaikissa tiedekunnissa ja laitoksissa hyödynnetään työelämäpalautetta alemmassa ja ylemmässä sekä tohtorikoulutuksessa. Palaute harjoittelujaksoista, kyselyt vastavalmistuneilta, työelämässä jo olleilta ja työnantajilta rakennetaan linjakkaaksi kokonaisuudeksi. Kyselytiedon lisäksi käytetään systemaattisesti Tilastokeskuksen aineistoa.

Tuloksen määrittely ja seuranta: Palautetiedon käsittelyprosessi on tiedekunnassa sovittu ja se on kuvattu toimintakäsikirjassa. Samaten on sovittu vaikutuksen arvioinnesta ja seurannasta.

(Toimenpide 15): OPPI-kyselyä (Opiskelijan oppiminen ja oppimisympäristö) kehitetään koko yliopiston kattavaksi palautevälineeksi ja se otetaan käyttöön kaikissa tiedekunnissa. Kyselyn kehittäminen pohjaa yliopistopedagogiseen tutkimukseen. Kyselyä räätälöidään myös tiedekuntien erityistarpeisiin ja se kattaa kansainväliset tutkinto-opiskelijat. OPPI-kyselyn kautta saatua palautetta hyödynnetään monipuolisesti.

Tuloksen määrittely ja seuranta: Kysely on räätälöity tiedekuntien tarpeisiin ja sen tulosten käsittelyprosessi on tiedekunnassa sovittu ja kuvattu toimintakäsikirjassa.

LIITE 2 Opiskelijapalautteen keruu ja käsittely. Helsingin yliopiston ohje

OPISKELIJAPALAUTTEEN KERUU JA KÄSITTELY
Helsingin yliopiston ohje

Helsingin yliopisto
10.6.2009 /10.2.2010
(s.7)

Sisällys

Esipuhe

1. Taustaa	4
<i>Tietosuojavaltuutetun ohjeistus</i>	
2. Opiskelijapalautteen suunnittelu ja keruu	5
<i>Rekisteriseloste</i>	
<i>Suunnittelu</i>	
<i>Tiedottaminen ja yhteistoimintakäytännöt</i>	
3. Palautteen käsittely	7
<i>Kerättyjen tietojen käyttäminen</i>	
<i>Opettajalle mahdollisuus kommentoida saamaansa palautetta</i>	
<i>Tuloksista tiedottaminen</i>	
4. Palautteen säilytys	8
5. Opettajan itselleen keräämä palaute	8
6. Palautekulttuurin kehittäminen	8

LIITE

Esipuhe

“Se, että opiskelijapalautetta kerätään, on vasta signaali, kun palautejärjestelmien tulisi olla systemaattisia ja kattaa mahdollisesti yksittäiselle opettajalle ja vain hänen tietoonsa jäävän kurssipalautteen lisäksi koko opiskelun prosessi...”

(Koulutuksen kansainvälisen arvioinnin loppuraportti, 2003)

”Yliopiston tulisi systematisoida opiskelijapalautteiden käsittely ja hyödyntäminen sekä varmistaa palautteen pohjalta tehtyjen kehittämistoimenpiteiden dokumentointi” (Helsingin yliopiston laadunvarmistusjärjestelmän auditoinnin loppuraportti, 2008)

Opettajat ovat aina keränneet opiskelijoilta palautetta omasta opetuksestaan. Palautteen perusteella he arvioivat ja kehittävät omaa työtään. Palautetta kerätään myös laajemmista opintokokonaisuuksista oppiaineittain ja laitoksittain sekä valmistuneilta kerätään palautetta tutkinnoista.

Opiskelijapalautteen merkitys opetuksen kehittämisessä ja laadunvarmistusprosessissa on kasvanut viime vuosina. Opiskelijapalautteen kerääminen on yksi keskeisistä opetus toiminnan johtamisen haasteista. Tavoitteena on laitoksilla kerättävän opiskelijapalautteen systemaattinen hyödyntäminen. Palaute on osa opetuksen suunnittelua ja kehittämistä sekä laitos- että tiedekuntatasolla.

Yliopiston strategian mukaan kaikissa tiedekunnissa on toimiva palautejärjestelmä kaudella 2010-2012. Tämä edellyttää, että tiedekunnat sopivat omista sisäisistä palautekäytäntöistään sekä selkeyttävät ja vakiinnuttavat olemassa olevia käytäntöjään. Hyvä palautejärjestelmä on läpinäkyvä ja motivoi opiskelijoita antamaan palautetta. Palaute on oleellinen osa opiskelijoiden ja opettajien välistä vuorovaikutusta.

Helsingin yliopiston ohje on yliopiston tarkennus tietosuojavaltuutetun 2008 julkaisemaan ohjeistukseen ”Henkilötietojen kerääminen koulutuksen itsearviointiin liittyvässä kyselyissä” (Hyvä tietää 1/2008). Yliopiston opintoasiaintoimikunnan palautejaoksessa käydyssä keskustelun ja jaoksen kokoaman palautteen perusteella on osoittautunut tarpeelliseksi tarkentaa tietosuojavaltuutetun ohjeistusta. Erityisen tärkeää on selkiyttää opiskelijapalautteen keruun periaatteita ja liittymäkohtia henkilötietojen käsittelystä annettuihin säädöksiin ja ohjeisiin.

Tässä ohjeessa keskitytään palautteeseen, jota opiskelijat antavat opetuksesta, opetuksen järjestelyistä ja oppimisympäristöistä. Palautteesta tehtyjä yhteenvetoja käsitellään tiedekunnassa ja laitoksella ja niitä käytetään opetuksen kehittämiseen ja toiminnan arviointiin.

Ohjeen tarkoituksena on varmistaa kerätyn palautetiedon käytön lainmukaisuus ja taata sekä palautteen antajien, että opettajien oikeusturva. Ohje on laadittu tietosuojanäkökulmasta ja se koskee opiskelijapalautteesta muodostuvaa henkilörekisteriä.

Ohje on opiskelijapalautteen keruun suunnittelun ja toteutuksen apuväline. Ohjetta voidaan käyttää soveltuvin osin myös silloin kun palautetta kerätään laajemmista kokonaisuuksista. Yliopiston palautekulttuurin kehittäminen on laaja ja monimuotoinen tehtävä. Siihen panostetaan tulevalla strategiakaudella. Tämä ohje on kehittämistyön yksi vaihe, jossa vastataan tietosuojavaltuutetun antamaan yksityiskohtaiseen ja velvoittavaan ohjeistukseen.

1. Taustaa

Yliopistoille on yliopistolain 558/2009 pykälässä 87 asetettu velvollisuus arvioida koulutustaan sekä osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin tulokset tulee lain mukaan julkistaa. Itsearviointi sisältää suunnitelmallisen ja kattavan koulutuksen ja sen vaikutusten arvioinnin. Palautteen keruu on osa yliopiston itsearviointia ja opetuksen kehittämistä. Arviointi tuottaa tietoa sekä opetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta että erilaisten valintojen tekemiseen.

Opiskelijapalautetta voidaan kerätä useilla eri menetelmillä. Menetelmät voivat olla joko sähköisiä tai ei-sähköisiä. Palaute voi olla suullista tai kirjallista ja sitä voidaan kerätä paperilomakkeilla, äänittää keskustelua nauhalle tai käyttää jotain valmista sähköistä järjestelmää. Kun tarkoitus on kerätä tietoa yliopiston, tiedekunnan tai laitoksen itsearviointia varten, tämän ohjeen säännöt ovat voimassa, olipa käytettävä keruumenetelmä mikä tahansa. Ohje koskee myös opettajan omaan käyttöönsä keräämää palautetta tietyiltä osin. Esimerkiksi mikäli opettaja julkaisee keräämäänsä palautetta, ei julkaistavissa tiedoissa saa näkyä kenenkään henkilötietoja, ilman asianomaisen henkilön lupaa.

Tietosuojavaltuutetun ohjeistus

Tietosuojavaltuutettu on alkuvuodesta 2008 julkaissut ohjeistuksen ”Henkilötietojen kerääminen koulutuksen itsearviointiin liittyvissä kyselyissä” (Hyvä tietää 1/2008). Ohjeistus on laadittu organisaatioiden (esim. yliopistot, tiedekunnat, laitokset) itsearviointiin liittyvän palautteenkeruun tueksi. Julkaisuun on kerätty eri laeista paketti, jossa kerrotaan, miten palautetta saa kerätä, käsitellä ja säilyttää henkilötietojen käsittelyn näkökulmasta. Ohjeistus löytyy osoitteesta: <http://www.tietosuoja.fi/uploads/0a91e77.pdf>.

Valtioneuvoston asettama tietosuojalautakunta on tärkein henkilötietoasioissa päätösvalta käyttävä elin. Se käsittelee ja ratkaisee henkilötietolain mukaan sille kuuluvat asiat sekä mm. myöntää lupia rekisterinpitäjille, antaa määräyksiä ja seuraa lainsäädännön kehittämistarpeita. Tietosuojavaltuutetun tehtävät on määritetty henkilötietolaissa sekä laissa tietosuojalautakunnasta ja tietosuojavaltuutetusta. Tietosuojavaltuutetun tehtävänä on mm. antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa.

2. Opiskelijapalautteen suunnittelu ja keruu

Palautteenkeruumenetelmä voi olla esim. paperilomake, palautetilaisuus (joka voidaan taltioida) tai sähköinen järjestelmä. Menetelmiä voi olla useita, mahdollisesti myös päällekkäisiä ja menetelmää voidaan vaihtaa aina tarpeen vaatiessa.

Rekisteriseloste

Opiskelijapalaute muodostaa yleensä aina henkilörekisterin ja siitä on tehtävä rekisteriseloste, joka julkaistaan yliopiston verkkosivulla. Jos kerättävästä palautteesta voidaan tunnistaa joko opettaja tai opiskelija on kyseessä henkilötieto. Silloin on etukäteen määriteltävä, mihin henkilötietoja sisältävää tietoaineistoa on tarkoitus käyttää.

Rekisteriselosteessa kerrotaan, mikä on palautteen keruun tarve ja käyttötarkoitus. Opiskelijapalautetta voidaan kerätä vain rekisteriselosteessa kerrottuun tarkoitukseen. Rekisteriselosteen hyväksyy rekisterinpitäjä. Esimerkiksi WebOodin palautejärjestelmän rekisterinpitäjä on opiskelijarekisterin päällikkö.

Palautejärjestelmälle tehdään oma rekisteriseloste. Tämä velvoite koskee kaikkia käytössä olevia sähköisiä ja paperille tulostettuja lomakkeita. Rekisteriselostelomake ja sen täyttöohje ovat saatavilla [tietosuojavaaluttetun toimiston verkkosivuilta](http://www.tietosuoja.fi/42392.htm) (<http://www.tietosuoja.fi/42392.htm>).

Rekisteriselosteen yhtenä kohtana kuvataan rekisterin käyttötarkoitus. Ohjeen liitteenä on Helsingin yliopiston opiskelijapalautejärjestelmän rekisteriselosteessa käytettävä kuvaus käyttötarkoituksesta.

Rekisteriseloste julkaistaan yliopiston verkkosivuilla. On syytä miettiä huolella, mihin palautetta käytetään, koska rekisteriselosteessa kuvattua käyttötarkoitusta ei voi muuttaa jälkikäteen. Rekisterinpitäjän velvollisuus on huolehtia, että henkilötietoja käsitellään lain vaatimusten mukaisesti.

Suunnittelu

Palautteen keruuta suunniteltaessa on syytä miettiä etukäteen seuraavia kysymyksiä;

- a) milloin palautetta kerätään,
- b) milloin mahdolliset lomakkeet tehdään ja kuka ne tekee,
- c) kysymysten laadinta, niin että saadaan kerättyä halutut tiedot
- d) milloin yhteenvedot saadusta palautteesta tehdään ja kuka ne tekee,
- e) milloin palaute käsitellään ja keitä käsittelyprosessissa on mukana,
- f) missä tulokset julkaistaan,
- g) miten opiskelijoita informoidaan saadusta palautteesta ja miten he voivat osallistua prosessiin,
- h) mihin saatu palaute vaikuttaa,
- i) miten palautetilaisuuksia järjestetään.

Palautekysymykset on mietittävä huolella etukäteen. Kurkseista, opintojaksoista ja - kokonaisuuksista palautetta kerätessä on pidettävä mielessä, että palautteen kohteena on opetus sekä opiskelu- ja oppimisympäristöt ei opettaja.

Palautteen antaminen on opiskelijalle vapaaehtoista. Jos palautteen antaminen on määriteltä osaksi kurssin suoritusta, voi se olla pakollista. Nämä tilanteet on kuitenkin määriteltävä aina kurssikohtaisesti.

Vastaaajien on voitava vastata anonyymisti. Palautelomakkeessa voidaan kysyä vastaajan nimeä, mutta nimen antaminen on vapaaehtoista. Palautteen antaminen voidaan määrittellä osaksi kurssisuoritusta, tällöin nimetön palaute ei ole mahdollista.

Vaikka vastaaminen voi tapahtua anonyymisti, on silti huolehdittava, että vastaaja on opetukseen osallistuva tai osallistunut opiskelija. Kenellä tahansa netinkäyttäjällä ei saa olla mahdollisuutta antaa palautetta opetuksesta. Esim. sähköisessä muodossa oleville palautelomakkeille täytyy rakentaa autentikointijärjestelmä, joka huolehtii, että vain asianmukainen opiskelija pääsee vastaamaan. WebOodin opiskelijapalautejärjestelmässä vain opetukseen ilmoittautuneet voivat vastata kurssipalautteeseen. Myös opetusteknologiakeskuksen tarjoamassa e-lomakepalvelussa on autentikointi järjestetty luotettavalla tavalla.

Yksiköiden tulee huolehtia, että käytössä ei ole opiskelijapalautetta kerätessä sellaisia täysin avoimia lomakkeita, joihin kuka tahansa tietoverkon käyttäjä voi vastata.

Tiedottaminen ja yhteistoimintakäytännöt

Opiskelijoille tulee etukäteen tiedottaa palautteen keruusta. Heille tulee kertoa, mihin tarkoitukseen tietoja kerätään ja kuka tietoja kerää. Lisäksi heidän on saatava tietää, että palautteen antaminen on vapaaehtoista, ellei sitä ole erikseen määriteltä osaksi kurssin suoritusta. Opiskelijoille on myös tiedotettava annetun palautteen sisällöstä ja vaikutuksista.

Kaikille opettajille tulee tiedottaa tiedekunnan ja laitoksen palautekäytännöistä. Jos yksikössä on käytössä keskitetysti koordinoitu palautejärjestelmä, opettajille on tiedotettava mitä tarkoitusta varten palautetta kerätään, miksi heihin liittyviä tietoja kerätään, ketkä saavat käsitellä ja nähdä opettajan opetuksesta kerätyn palautteen. Opettajan tietämättä ei hänen opetuksestaan saa kerätä palautetta.

Työntekijän henkilötietojen kerääminen työsuhteen aikana kuuluu ***yhteistoimintamenettelyn piiriin***. Ennen kuin tiedekunnassa päätetään ottaa käyttöön uusi tai uusittu opiskelijapalautejärjestelmä on asia käsiteltävä tiedekunnan yhteistoimintaneuvotteluissa.

3. Palautteen käsittely

Yliopiston tavoitteena on, että opiskelijapalautetta käsitellään yhteisesti tiedekunnan ja/tai laitoksen kehittämispäivillä tai erityisissä palautetilaisuuksissa.

Tiedekuntien ja laitosten keräämää opiskelijapalautetta käsiteltäessä noudatetaan seuraavia ohjeita:

- Tiedekunnassa ja laitoksella tulee määritellä, ketkä saavat työnsä puolesta käsitellä yksikössä kerättyä palautetta. Jokainen henkilö saa käsitellä vain omalle vastuulleen kuuluvaa palautetta, esim. hänen työhönsä voidaan määritellä laitoksen X palautteiden käsittelyoikeus ja -vastuu. Tällöin hän ei saa käsitellä laitoksen Y palautteita, jos tätä ei ole erikseen määriteltä.
- Yksiköissä tapahtuvaa laajempaa käsittelyä varten palautteesta laaditaan yhteenveto, josta yksittäisen opettajan ja opiskelijan osuus eivät erotu ja joka voidaan julkaista. Yhteenvetojen tekeminen tulee määrätä tietyn henkilön/henkilöjen tehtäväksi.
- Jokainen opettaja saa nähdä ja käsitellä vain omaa palautettaan. Esimies saa nähdä omaan yksikkönsä kuuluvien opettajien palautteet. Kaikki yksikön jäsenet saavat nähdä yksikkötasolla tehdyt yhteenvedot. Suositeltavaa on, että palautteista tehtyjä yhteenvetoja käsitellään yhteisesti esim. laitoskokouksissa.
- Opettajat eivät saa nähdä toisten opettajien palautteita ilman kyseisen opettajan suostumusta. Palaute tulisi kerätä niin, että opettajien opetuksesta annetut palautteet ovat erotettavissa toisistaan. Jos tämä ei ole mahdollista, opettajilla on oikeus nähdä kaikki opintojakson opetuksesta annettu palaute. Esimerkiksi luentosarjalla (tai muussa opetuksessa), jossa on useita opettajia, voi olla liian hankalaa kerätä palautetta erikseen kunkin opettajan opetuksesta. Tällöin kaikki opettaneet saavat nähdä luentosarjasta annetun palautteen, vaikka eivät olisikaan opettaneet samanaikaisesti vaan eri kerroilla.²⁰
- Opettaja voi tuoda palautetta käsitteleviin tilaisuuksiin halutessaan oman opetuksensa palautetta ja tällöin niitä voidaan käsitellä myös niin, että opettajan henkilötiedot on tunnistettavissa. Jos palautteesta voidaan tunnistaa muiden henkilöiden henkilötietoja, tulee tästä olla asianomaisen suostumus.

Kerättyjen tietojen käyttäminen

Kun palautetta kerätään ja käsitellään, tulee aina pitää mielessä, mihin tarkoitukseen palautejärjestelmä on alun perin suunniteltu. Mikäli on määriteltä, että opiskelijapalautetta kerätään opetussuunnitelmatyöhön ja opetuksen laadun kehittämiseen, ei palautetta voida käyttää esim. palkkojen määräytymiseen tai kehityskeskusteluihin. Jos palautetta halutaan käyttää edellä mm. mainittuihin tarkoituksiin, tulee siitä mainita rekisteriselosteessa.

²⁰ Täsmennetty 10.2.2010

Opettajalle mahdollisuus kommentoida saamaansa palautetta

Opettajalle on annettava mahdollisuus kommentoida esimiehelleen mennyttä palautetta. Opiskelijoiden kanssa opettaja voi käsitellä palautetta opetuksen yhteydessä tai esim. erillisissä palautetilaisuuksissa.

Tuloksista tiedottaminen

Koska palautteen kerääminen on osa opetuksen kehittämistä, on saadusta palautteesta syytä tiedottaa. Erityisen tärkeää on, että opiskelijat saavat tietoa annetusta palautteesta ja siitä aiheutuvista toimenpiteistä.

Palautteet voi julkaista esim. oppiaineittain, koulutusohjelmittain, pääaineittain jne. ja esimerkiksi periodilta, lukukaudelta tai lukuvuodelta. Silloin kun oppiaineessa on vain yksi opettaja ja kaikki palaute koskee siis vain hänen antamaansa opetusta, edellyttää julkaiseminen opettajan suostumusta.

4. Palautteen säilytys

Vastauksia voidaan säilyttää kunnes säilyttäminen ei ole enää toiminnan kannalta tarpeellista. Tämän jälkeen vastaukset on tuhottava. Yhteenvetoja, joista opettaja ei ole tunnustettavissa, voidaan säilyttää pidempään.

Palautevastaukset on hävitettävä luotettavalla tavalla. On tehtävä suunnitelma, miten ja koska vastaukset hävitetään. Esimerkiksi sähköisessä muodossa tietokannassa olevat vastaukset on poistettava kannasta, paperiset lomakkeet tuhoaan esim. silppuamalla.

5. Opettajan itselleen keräämä palaute

Ohje ei koske opettajan itselleen keräämää palautetta oman opetuksensa kehittämiseksi. Tiedekuntien ja laitosten yhteisten palautteen keruumenetelmien lisäksi opettajat saavat kerätä omasta opetuksestaan palautetta oman opetuksensa tai opetustaitonsa kehittämistä varten.

Opettaja voi käsitellä omasta opetuksestaan keräämäänsä palautetta ja tuoda sitä eri tilanteisiin käsiteltäväksi. Hänen on kuitenkin huolehdittava siitä, että opiskelijoiden henkilötietoja käsitellään tällöinkin hyvän henkilötietotavan mukaisesti.

6. Palautekulttuurin kehittäminen

Yliopiston tavoitteena on, että tiedekunnissa ja opetusta tai täydennyskoulutusta antavissa erillisissä laitoksissa on toimiva palautejärjestelmä, joka kattaa palautetiedon systemaattisen käsittelemisen ja hyödyntämisen eri tasoilla. Tämä edellyttää monipuolista palautekulttuurin kehittämistä koko yliopistossa. Palautekulttuuri sisältää mm. yhteisesti sovittuja käytänteitä ja rakenteita, jotka mahdollistavat vastavuoroisen palautteen.

LIITE

Rekisterin käyttötarkoitus

Rekisterin käyttö perustuu Yliopistolain 645/1997 5§:ään, jossa todetaan: ”Yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikutavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Yliopiston tulee julkistaa järjestämänsä arvioinnin tulokset.”

Palautteen keruu on osa yliopiston itsearviointia ja sen tarkoituksena on tuottaa tietoa opetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Yliopiston strategisena tavoitteena on systematisoida opiskelijapalautteen käsittely ja hyödyntäminen. Palautteen perusteella opettajat arvioivat ja kehittävät omaa työtään. Palautetta käytetään laitos- ja tiedekuntatasolla opetuksen kehittämisen ja suunnittelun apuna.

Rekisterin käyttötarkoitus on palautteen kerääminen opetuksesta opiskelijoilta. Palautetta ja niistä muodostettavia yhteenvetoja voi käyttää vain jos vähintään 5 opiskelijaa on vastannut opetusta tai tenttiä koskevaan palautelomakkeeseen.

Opettajat voivat käyttää omaa opetustaan koskevaa palautetta oman opetuksensa kehittämiseen.

Rekisterin käyttäminen yliopiston palkkausjärjestelmään (UPJ) liittyviin tarkoituksiin ei ole hyväksyttävää, koska rekisterin käyttötarkoitus on opiskelun kehittäminen eikä palkkausjärjestelmän apuna toimiminen.

LIITE 3 Yliopiston yhteiset palautekysymykset

Helsingin yliopiston pedagogisten yliopiston-
lehtoreiden verkosto 2009

Taustatiedot

Opintojakson nimi:	Opintojakson tunnus Oodissa:
Laitos tai yksikkö:	Vastuuopettajan nimi:
Palautteen antajan opintojen vaihe:	Opintojen aloitusvuosi:

Arvioi väittämiä suhteessa käymääsi opintojaksoon.

1. Opintojakson tavoitteet olivat selkeät

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustelee:					

2. Opintojakson keskeisistä aiheista muodostui selkeä kokonaisuus.

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustelee:					

3. Tapa, jolla opintojakso toteutettiin, tuki oppimistani hyvin.

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustele:					

4. Opintojakson oppimateriaalit olivat tarkoituksenmukaisia.

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustele:					

5. Opin opintojaksolla oman alani asiantuntijuuden kehittymisen kannalta hyödyllisiä asioita.

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustele:					

6. Arviointi (tentti tms.) vastasi opintojakson tavoitteita, sisältöjä ja toteutusta.

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustele:					

7. Opintojakso oli minulle vaatimustasoltaan sopiva.

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustele:					

8. Kurssin kuormittavuus oli mielestäni opintopistemäärään nähden sopiva. (1 opintopiste = 27 tuntia opiskelijan työtä).

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustele:					

9. Opintojakso sopi hyvin opintojeni nykyiseen vaiheeseen ja henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaani.

0 = Mahdoton vastata	1 = Täysin eri mieltä	2 = Jotseenkin eri mieltä	3 = Siltä väliltä	4 = Jotseenkin samaa mieltä	5 = Täysin samaa mieltä
Tarkenna ja perustele:					

10. Millainen opintojakso oli mielestäsi kokonaisuutena? Arvioi asteikolla 0–5.

0 = En osaa sanoa	1 = Hyvin huono	2 = Melko huono	3 = Melko hyvä	4 = Hyvä	5 = Erinomainen
Tarkenna ja perustele:					

Miten opintojaksoa tulisi mielestäsi kehittää? Kirjoita tähän.

Mitä muuta palautetta haluat antaa? Kirjoita tähän.

Kiitos palautteestasi!